

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA OBČANSKÉHO PRÁVA

Téma diplomové práce:
ŘÍZENÍ VE VĚCECH OBCHODNÍHO REJSTŘÍKU

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Smolík, Ph.D.

Zpracovala: Ing. Gabriela Jandová

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vytvořila samostatně a prameny, ze kterých jsem čerpala, uvádím způsobem obvyklým pro vědeckou práci.

V Praze dne 19.4.2006

Ing. Gabriela Jandová

OBSAH

I.	Úvod	3
1.1.	Cíle diplomové práce	4
II.	Obchodní rejstřík	5
2.1.	Vznik a vývoj obchodního rejstříku	5
2.2.	Současná úprava obchodního rejstříku	5
2.2.1.	<u>Právní úprava obchodního rejstříku</u>	5
2.2.2.	<u>Pojem a povaha obchodního rejstříku</u>	6
2.2.3.	<u>Povaha, účinky a důsledky zápisů do obchodního rejstříku</u>	8
2.2.4.	<u>Sbírka listin</u>	8
2.2.5.	<u>Trestné činy a přestupky související s obchodním rejstříkem</u>	9
III.	Rejstříkové soudy	11
3.1.	Soustava soudů	11
3.2.	Příslušnost soudů	11
3.2.1.	<u>Věcná příslušnost</u>	11
3.2.2.	<u>Místní příslušnost</u>	11
3.3.	Rozvrh práce soudů	12
3.4.	Rozhodující osoby	13
IV.	Řízení ve věcech obchodního rejstříku	17
4.1.	Zákon č. 216/2005 Sb.	17
4.1.1.	<u>Základní cíle a principy zákona</u>	18
4.1.2.	<u>Registrační princip, věcný přezkum, vyhledávací zásada</u>	18
4.2.	Řízení před soudem prvního stupně	19
4.2.1.	<u>Účastníci řízení</u>	19
4.2.1.1.	<u>Souhlas se zápisem, změnou a výmazem</u>	22
4.2.2.	<u>Věcná legitimace</u>	22
4.2.2.1.	<u>Povinnost podat návrh</u>	24
4.2.2.2.	<u>Povinné osoby</u>	25
4.2.2.3.	<u>Nesplnění povinnosti a jeho důsledky</u>	25

4.2.3.	<u>Zahájení řízení</u>	26
4.2.3.1.	<u>Řízení zahájené na návrh</u>	26
4.2.3.1.1.	<u>Forma a dokládání návrhu</u>	27
4.2.3.1.2.	<u>Vady návrhu</u>	28
4.2.3.1.3.	<u>Změna návrhu</u>	29
4.2.3.1.4.	<u>Zpětvzetí návrhu</u>	29
4.2.3.2.	<u>Řízení zahájené bez návrhu</u>	30
4.2.4.	<u>Rozhodnutí a provedení zápisu</u>	31
4.2.4.1.	<u>Způsob a forma rozhodnutí a provedení zápisu</u>	31
4.2.4.2.	<u>Překročení návrhu</u>	35
4.2.5.	<u>Doručování a vyzoomívání v rejstříkovém řízení</u>	36
4.3.	<u>Opravné prostředky</u>	36
4.3.1.	<u>Autoremedura</u>	36
4.3.2.	<u>Odvolání a jeho přípustnost</u>	37
4.3.2.1.	<u>Náležitosti odvolání</u>	38
4.3.2.2.	<u>Úkony soudu prvního stupně</u>	38
4.3.3.	<u>Paragraf § 200db odst.4 Občanského soudního řádu – zvláštní opravný prostředek</u>	38
4.3.4.	<u>Mimořádné opravné prostředky</u>	39
4.4.	<u>Soudní poplatky za řízení ve věcech obchodního rejstříku</u> ...	39
4.4.1.	<u>Poplatník a jeho osvobození</u>	39
4.4.2.	<u>Splatnost poplatku</u>	40
4.4.3.	<u>Sazby poplatků</u>	41
4.4.4.	<u>Nezaplacení poplatku a jeho následky</u>	42
4.4.5.	<u>Zánik povinnosti a vrácení poplatků</u>	42
V.	<u>Závěr</u>	44
VI.	<u>Seznam použité literatury</u>	46

I. Úvod

Institut obchodního rejstříku byl do dnešní podoby transformován ke dni 1.1.1992 z původního podnikového rejstříku. Hned od počátku své existence byl obchodní rejstřík terčem soustavné kritiky, a to zejména pro délku řízení o zápisech, změnách a výmazech zapisovaných skutečností, komplikovanost některých zápisů, nejednotnost rozhodování a velmi silně bující korupční prostředí.

Problémy ve fungování obchodního rejstříku se snažily odstranit mnohé dílčí novelizace a současně s tím probíhala rozsáhlá diskuze o větších koncepčních změnách. Přes některé zákonodárné iniciativy¹ zůstala základní koncepce vedení obchodního rejstříku nezměněna a novelizace tak víceméně navazovaly na platnou právní úpravu a odrážely harmonizaci našeho právního řádu s „*acquis communautaire*“ (tj. prameny práva Evropských společenství).

Stále se opakující a sílící kritika² namítající, že stávající úprava obchodního rejstříku je nevyhovující a je významnou brzdou rozvoje podnikání v České republice, přispěla k tomu, že návrh poslance JUDr. Jiřího Pospíšila³ na změnu zákonů týkajících se obchodního rejstříku a řízení před ním⁴ byl schválen poslanci všech politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně České republiky, a to většinou 182 poslanců z přítomných 185 poslanců.⁵

Změny, které přinesla přijatá novelizace, zákon, který byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod číslem 216/2005 Sb., lze v kontextu ostatních přijatých novelizací v mnohém označit za revoluční, a to zejména v oblasti procesněprávní úpravy obchodního rejstříku. Novela si dle tvůrců zákona kladla za cíl odstranit nejpálčivější a nejkritizovanější problémy obchodního rejstříku - délku rejstříkového řízení, komplikovanost návrhů na zápis, změnu či výmaz zapisovaných skutečností a neúplně definovaný výčet listin, jimiž se dokládají zapisované skutečnosti a usnadnit tak podnikatelům přístup k obchodnímu rejstříku.

¹ Viz např.: Návrh věcného záměru zákona o Rejstříkovém úřadu Ministerstva spravedlnosti (Ministerstvo následně rozhodlo o ukončení prací na této koncepci)

Poslanecký návrh zákona o registrátorech a o změně zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů (registrátorský řád), Tisk Poslanecké sněmovny PČR č. 1049

² Viz např.: Zpráva Světové banky Doing business in 2004; <http://www.worldbank.org/doingbusiness>

³ Člen Občanské demokratické strany

⁴ Viz Dokumenty Poslanecké sněmovny, Sněmovní tisk č.566; <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=566>

⁵ Viz Dokumenty Poslanecké sněmovny, Protokol o hlasování č.39; <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=38056>

1.1. Cíle diplomové práce

Cílem této práce je analýza stávající právní úpravy řízení ve věcech obchodního rejstříku s ohledem na poslední velkou novelizaci, tj. zhodnocení vlivu přijatého zákona na řízení jako celek a jeho možné dopady na aplikační praxi. I přes krátkou dobu účinnosti nové úpravy (zákon č. 216/2005 Sb. vstoupil v účinnost dne 1.7.2005) je dalším cílem posouzení, zda se podařilo v praxi naplnit hlavní záměry tvůrců přijatého zákona, a to s přihlédnutím k počátečním problémům, které aplikaci nové úpravy v prvních měsících provázely.

II. Obchodní rejstřík

2.1. *Vznik a vývoj obchodního rejstříku*

Úprava obchodního rejstříku je již tradičně součástí právních norem upravujících obchodní právo. Současné pojetí obchodního rejstříku zavedl jako evidenci kupců a obchodních společností všeobecný rakouský obchodní zákoník č.1/1863 ř.z. ze dne 7.12.1862, který vstoupil v účinnost dne 1.7.1863. Prováděcím předpisem bylo ministerské nařízení č. 27/1863 ř.z., které upravovalo technické podrobnosti vedení rejstříku. Malovský–Wenig definoval obchodní rejstřík jako veřejné knihy, do kterých se zapisují důležité skutečnosti právníké týkající se kupců a obchodních společností, za tím účelem, aby byly učiněny veřejně známými a byly vedeny v patrnosti.⁶

Československá republika recipovala po svém vzniku rakouský právní řád, jehož součástí byla úprava obchodního rejstříku. Nařízením vlády č. 397/1919 Sb. z. a n. provedla v této úpravě změny týkající se uveřejňování rejstříkových zápisů. Následoval ještě zákon č.22/1948 Sb. z. a n., který reagoval na poválečné změny v oblasti obchodních společností.

Novou éru ve vývoji evidence obchodníků (podnikatelů) znamenal zákon č.100/1950 Sb., který zavedl úpravu tzv. „podnikového rejstříku“. Prováděcím předpisem bylo nařízení č. 124/1950 Sb. Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, doplněný zákonem č.72/1970 Sb. spolu s prováděcí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 114/1964 Sb. převzal a dále upravoval podnikový rejstřík.

Novou a zároveň opětovnou úpravu obchodního rejstříku zavedl zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, který vstoupil v účinnost 1.1.1992. Kontinuitu zápisů a přeměnu podnikového rejstříku na zákonem upravený obchodní rejstřík zajistilo přechodné ustanovení § 768 zákona č.513/1991 Sb., obchodního zákoníku v platném znění .

2.2. *Současná úprava obchodního rejstříku*

2.2.1. Právní úprava obchodního rejstříku

Současná hmotněprávní úprava obchodního rejstříku je obsažena v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníku v platném znění.

⁶ Malovský-Wenig, A.: Příručka obchodního práva.1 vydání, Praha: Československý Kompas, 1947,s.65

Procesněprávní úprava řízení ve věcech obchodního rejstříku je kromě některých ustanovení obchodního zákoníku obsažena v zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu v platném znění, zákoně č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících v platném znění, vyhlášce č. 250/2005 Sb., o závazných formulářích na podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku v platném znění, vyhlášce č. 37/1992 Sb. o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy v platném znění a nařízení č. 503/2000 Sb. o obchodním věstníku v platném znění.

Zpoplatnění rejstříkového řízení je upraveno v zákoně č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích v platném znění.

Trestné činy a přestupky související s obchodním rejstříkem jsou definovány v zákoně č. 140/1961 Sb., trestním zákoně v platném znění a zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích v platném znění.

Kromě výše uvedené právní úpravy je speciální úprava týkající se zapisovaných údajů, osob a některých dalších skutečností do obchodního rejstříku obsažena ve zvláštních zákonech.⁷

2.2.2. Pojem a povaha obchodního rejstříku

Zákon č.216/2005 Sb., kterým se mění zákon č.513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**Novela**“) ponechal hmotněprávní úpravu obchodního rejstříku bez zásadních změn. Hlavní změnou je tak zejména úplná elektronizace obchodního rejstříku.⁸

Dle ustanovení § 27 odst. 1 zákona č.513/1991 Sb., obchodního zákoníku v platném znění (dále jen „**obchodní zákoník**“) je obchodní rejstřík veřejný seznam, do kterého se zapisují zákonem stanovené údaje o podnikatelích. Toto ustanovení obchodního zákoníku charakterizuje veřejnou povahu obchodního rejstříku, která je představována formálním a materiálním principem publicity.⁹

⁷ Např.: zákon č. 77/1997 Sb., zákon o státním podniku v platném znění; zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti; zákon č. 360/2004 Sb., o Evropském hospodářském zájmovém sdružení a o změně zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 21/1992 Sb., zákon o bankách v platném znění; zákon č. 229/1992 Sb., zákon o komoditních burzách v platném znění; zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu v platném znění

⁸ Pozn.: V souvislosti s praxí lze za významnou změnu označit i přečíslování všech paragrafů obchodního zákoníku, které se týkají obchodního rejstříku a sbírky listin (§27-381 obchodního zákoníku).

⁹ Blíže viz např. : Štenglová, I.: Obchodní rejstřík po novele. Praha : ASPI, a.s., 2005, str.20 an.

Dle ustanovení § 27 odst. 3 Obchodního zákoníku je součástí obchodního rejstříku sbírka listin.¹⁰

Dle ustanovení § 27 odst.1 Obchodního zákoníku je dále obchodní rejstřík veden v elektronické podobě. Toto ustanovení reflektuje novelu¹¹ První směrnice¹², podle které jsou členské státy Evropské unie povinny zavést úplnou elektronizaci obchodního rejstříku a Obchodního věstníku nejpozději k 1.1.2007. V přechodných ustanoveních, část pátá, čl.V, bod 3 Novely tak bylo určeno, že obchodní rejstřík lze až do 31.12.2006 vést pouze v listinné podobě.¹³ Strukturu obchodního rejstříku lze rozčlenit na tři základní části, a to:

1. vlastní rejstřík, ve kterém jsou zachyceny zákonem stanovené údaje o podnikatelích;
2. sbírka listin;
3. rejstříkový spis.

V současné době je již vlastní rejstřík veden plně pouze v elektronické podobě. Částečně byla zahájena i elektronizace sbírky listin, a to tím způsobem, že se dokumenty, které jsou nově zakládány do sbírky listin převádějí do elektronické podoby. Převádění jiných listin zatím nebylo zahájeno.

Vlastní rejstřík se skládá z rejstříkových vložek, jež jsou označeny číslem, které je jednotné i pro rejstříkový spis a sbírku listin. Tyto vložky jsou uspořádány do pěti oddílů, a to do:

1. oddílu A – oddíl pro samostatně podnikající fyzické osoby, veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti, státní podniky a jiné právnické osoby, včetně organizačních složek a odštěpných závodů, o nichž zákon stanoví, že se zapisují do obchodního rejstříku, pokud se nezapisují do jiného oddílu a odštěpné závody se sídlem odlišným od podniku.¹⁴
2. oddílu B – oddíl pro akciové společnosti;
3. oddílu C – oddíl pro společnosti s ručením omezeným;

¹⁰ Blíže viz Kapitola 2.2.4. této práce.

¹¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/58/ES ze dne 15.7.2003, kterou se mění směrnice Rady 68/151/EHS, pokud jde o požadavky na zveřejňování týkající se některých forem společností

¹² První směrnice Rady 68/151/EHS ze dne 9.3.1968 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností (ve smyslu čl.58 Smlouvy o Evropských společenstvích za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření).

¹³ Blíže viz: Čech, P.: Novela první směrnice ES – průlom do vedení obchodních rejstříků. Právní zpravodaj 8/2003

¹⁴ Dle §201 odst.4 Instrukce Ministerstva spravedlnosti č.501/2001 o vnitřním a kancelářském řádu pro okresní, krajské a vrchní soudy se do tohoto oddílu mají zapisovat i společenství vlastníků jednotek. Praxe se však vzhledem ke vzniku samostatného rejstříku pro společenství vlastníků jednotek (k 31.12.2001) vyvinula tím směrem, že se společenství vlastníků jednotek do obchodního rejstříku vůbec nezapisují.

4. oddílu Dr – oddíl pro družstva;
5. oddílu Pr – oddíl pro příspěvkové organizace.

Rejstříkové spisy jsou rozčleněny prakticky stejným způsobem. Pro každou osobu, která se do obchodního rejstříku zapisuje, je tak zřízena rejstříková vložka v příslušném rejstříkovém oddílu a je pro ni veden samostatný rejstříkový spis.

2.2.3. Povaha, účinky a důsledky zápisů do obchodního rejstříku

Podkladem pro zápisy do obchodního rejstříku jsou relevantní právní skutečnosti¹⁵, jejichž důsledkem ve vztahu k obchodnímu rejstříku je povinnost podnikatele podat návrh na zápis do obchodního rejstříku.

Zápis do obchodního rejstříku má různé, zákonem stanovené a předvídané následky. Z hlediska právních účinků zápisu do obchodního rejstříku se rozlišují:

1. konstitutivní zápisy;
2. deklaratorní zápisy.

Konstitutivními zápisy jsou zápisy, kterými se zakládají, mění nebo zanikají právní skutečnosti. K právním účinkům zapisované skutečnosti tedy dochází až zápisem do obchodního rejstříku, tj. teprve zápisem do obchodního rejstříku dochází ke vzniku, změně či zániku práv a povinností¹⁶. Deklaratorními zápisy jsou pak zápisy, jejichž právní účinky nejsou vázány na zápis do obchodního rejstříku, ale nastávají spolu s právní skutečností, jež je předmětem zápisu do obchodního rejstříku. Tyto zápisy tak pouze deklarují vznik skutečnosti, která nastala již dříve, nezávisle na zápisu do obchodního rejstříku¹⁷.

Dle ustanovení § 29 odst.2 Obchodního zákoníku jsou skutečnosti zapsané do obchodního rejstříku účinné vůči každému ode dne jejich zveřejnění, ledaže zapsaná osoba prokáže, že třetí osobě bylo provedení zápisu známo již dříve.¹⁸ Zveřejněním se dle ustanovení §769 Obchodního zákoníku rozumí publikace v Obchodním věstníku.

¹⁵ Např.: rozhodnutí valné hromady o jmenování/odvolání jednatele společnosti s ručením omezeným

¹⁶ Např.: Tzv prvozápis společnosti s ručením omezeným, která je založena již sepsáním společenské smlouvy ve formě notářského zápisu, nicméně vzniká až zápisem do obchodního rejstříku

¹⁷ Např.: Odvolání jednatele společnosti s ručením omezeným

¹⁸ Blíže viz např: Štenglová, I.: Obchodní rejstřík po novele. Praha : ASPI, a.s., 2005, str.20 an.

2.2.4. Sbírka listin

Dle ustanovení § 27 odst. 3 Obchodního zákoníku je součástí obchodního rejstříku sbírka listin, do níž se zakládají zákonem stanovené listiny týkající se osob zapisovaných do obchodního rejstříku. Sbírka listin je tedy soubor zákonem taxativně určených listin, které do ní povinné osoby zakládají u příslušných rejstříkových soudů. Jiné než zákonem stanovené listiny se do sbírky listin zakládat nesmí. O založení listin do sbírky listin neprobíhá žádné řízení. Listiny se prozatím zakládaly do obalů, které byly vedeny pod číslem rejstříkového spisu s označením oddílu a lomené písmenem L. V souvislosti s elektronizací sbírky listin je tento postup zakládání listin nahrazován převáděním a uchováváním listin v elektronické podobě (viz ustanovení § 33 odst. 3 a odst. 4 Obchodního zákoníku).

Výčet listin, které se do obchodního rejstříku zakládají, je uveden v ustanovení § 38i Obchodního zákoníku.

Ustanovení § 38k Obchodního zákoníku ukládá podnikateli povinnost předložit rejstříkovému soudu zakládané listiny bez zbytečného odkladu od vzniku rozhodné skutečnosti, a to ve dvojnásobném vyhotovení (kromě listin, jimiž se nedokládají zapisované skutečnosti; tyto se předkládají pouze v jednom vyhotovení). Rejstříkový soud pak sám zakládá soudní rozhodnutí, které se do sbírky listin zakládají.

Listiny se rejstříkovému soudu zpravidla předkládají v českém jazyce. V případě, že jsou listiny předloženy v cizím jazyce, uloží rejstříkový soud podnikateli, aby předložil taktéž překlad listiny. V případě, že se jedná o překlad z jazyka, který není úředním jazykem nebo některým z úředních jazyků členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, musí být tento překlad úředně ověřen (ustanovení § 38k odst. 3 Obchodního zákoníku). Ustanovení § 38k odst. 4 Obchodního zákoníku pak taktéž nově umožňuje českým osobám a zahraničním osobám se sídlem v některém z členských států Evropské unie nebo v jiném státě tvořící Evropský hospodářský prostor předkládat listiny do sbírky listin pouze v některém z úředních jazyků Evropské unie. Rejstříkový soud však může povinnou osobu vyzvat k předložení překladu takové listiny.

Rejstříkový soud může podnikatele vyzvat k založení příslušných listin do Sbírky listin, neučinil-li tak podnikatel sám. Novela bohužel nepřevzala ustanovení § 200d odst. 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném ke dni 30.6.2005 a rejstříkový soud tak nadále nemůže podnikateli uložit pořádkovou pokutu v případě nesplnění jeho povinnosti předložit zákonem stanovené listiny příslušnému rejstříkovému soudu.¹⁹

¹⁹ Blíže viz Kapitola 4.5.2.3. této práce.

2.2.5. Trestné činy a přestupky související s obchodním rejstříkem

Ustanovení § 24 zákona č.200/1990 Sb., o přestupcích formuluje jedinou skutkovou podstatu související s obchodním rejstříkem. Formuluje povinnost podnikatelů uvádět na všech objednávkách, obchodních dopisech a fakturách mimo jiné i údaj o zápisu do obchodního nebo živnostenského rejstříku nebo jiné zákonem stanovené evidence, včetně spisové značky. V případě nesplnění této povinnosti, lze za tento přestupek uložit pokutu do 50.000,-Kč nebo zákaz činnosti do 1 roku.

Zákon č.140/1961 Sb., trestní zákon v platném znění obsahuje v ustanovení §125 skutkovou podstatu „Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění“. Ustanovení §125 odst.2 trestního zákoníku konstruuje skutkovou podstatu takto: „Kdo uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje v podkladech sloužících pro zápis do obchodního rejstříku anebo v takových podkladech zamlčí podstatné skutečnosti, nebo kdo v podkladech sloužících pro vypracování znaleckého posudku, který se přikládá k návrhu na zápis do obchodního rejstříku, uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo v takových podkladech zamlčí podstatné údaje, anebo kdo jiného ohrozí nebo omezí na právech tím, že bez zbytečného odkladu nepodá návrh na zápis zákonem stanoveného údaje do obchodního rejstříku nebo neuloží listinu do sbírky listin, ač je k tomu podle zákona nebo smlouvy povinen“, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem. Ustanovení § 125 odst.3 zákona č.140/1961 Sb. trestního zákona v platném znění pak obsahuje kvalifikovanou skutkovou podstatu²⁰.

V souvislosti s výše uvedeným nutno podotknout, že naplnění skutkové podstaty „Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění“ je v praxi velmi obtížně prokazatelné, a to zejména ve vztahu k dokazování, že třetí osoba byla ohrožena nebo omezena na právech tím, že podnikatel nepodal bez zbytečného odkladu návrh na zápis zákonem stanoveného údaje do obchodního rejstříku nebo neuložil listinu do sbírky listin. Pravomocná odsouzení za tento čin jsou tak stále spíše výjimkou. Bylo by tedy vhodné upravit legislativně trestní nebo spíše správní odpovědnost za prosté porušení povinnosti podat návrh na zápis zákonem stanovených údajů či porušení povinnosti založit zákonem stanovené listiny do sbírky listin.

²⁰ „Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značnou škodu na cizím majetku nebo jiný zvlášť závažný následek.“

III. Rejstříkové soudy

3.1. *Soustava soudů*

V České republice je ustanovena základní čtyřstupňová soustava soudů, kterou tvoří okresní soudy, krajské soudy, vrchní soudy a nejvyšší soud.

Řízení ve věcech obchodního rejstříku probíhá v prvním stupni před tzv. rejstříkovými soudy, tj soudy které vedou obchodní rejstřík. Těmito soudy jsou soudy krajské a Městský soud v Praze. Řízení ve druhém stupni (po odvolání) probíhá před vrchním soudem v Praze a Olomouci. V řízení dovolacím, ve třetím stupni, rozhoduje Nejvyšší soud České republiky.

3.2. *Příslušnost soudů*

Příslušností soudu se rozumí určení, který soud je příslušný k rozhodování v jednotlivých věcech. Rozlišuje se příslušnost místní a věcná.

Pro určení příslušnosti rejstříkového soudu jsou rozhodné okolnosti, které jsou dány v době zahájení řízení.

3.2.1. Věcná příslušnost

Věcnou příslušností se rozumí určení soudů určitého stupně, které jsou příslušné k rozhodování ve věcech určitého druhu.

Věcně příslušnými soudy k řízení ve věcech obchodního rejstříku v prvním stupni jsou dle ustanovení § 9 odst.3 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění krajské soudy (v Praze Městský soud). Dle ustanovení § 104a odst.1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění zkoumá soud věcnou příslušnost kdykoliv za řízení avšak pouze s ohledem na okolnosti, které byly dány v době zahájení řízení.

3.2.2. Místní příslušnost

Místně příslušným rejstříkovým soudem je dle ustanovení § 85 odst.2 a odst.3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění soud, v jehož obvodu má podnikatel sídlo, případně místo podnikání. Pro zahraniční osoby, které se do obchodního rejstříku zapisují

dle ustanovení § 21 odst.4 Obchodního zákoníku, je místně příslušným soudem soud, v jehož obvodu je umístěn podnik zahraniční osoby na území České republiky anebo jeho organizační složka.

Místní příslušnost zkoumá rejstříkový soud před tím než začne jednat o věci samé, případně před vydáním rozhodnutí a taktéž na základě okolností, které jsou dány v době zahájení řízení. V průběhu řízení zkoumá soud místní příslušnost jen k námitce účastníka.²¹

Ustanovení § 200a odst.3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění upravuje přenesení příslušnosti pro případ, že se změní okolnosti, podle kterých se posuzuje místní příslušnost. Rejstříkový soud usnesením rozhodne o přenesení příslušnosti na nový rejstříkový soud²², a to zpravidla na základě návrhu podnikatele, případně může sám zahájit řízení bez návrhu²³. Jestliže rejstříkový soud, na nějž byla příslušnost přenesena s přenesením příslušnosti nesouhlasí, rozhodne o příslušnosti nejbližší nadřízený soud soudu, na který měla být příslušnost přenesena, tj. Vrchní soud Praze nebo Vrchní soud v Olomouci.

3.3. Rozvrh práce soudů

Dle ustanovení § 40 odst.1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění jsou základem vnitřní organizace soudu soudní oddělení vytvořená podle senátů nebo samosoudců.

Dle ustanovení § 41 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění se rozdělení jednotlivých věcí, které mají být u soudu projednány a rozhodnuty, do soudních oddělení řídí rozvrhem práce. Rozvrh práce vydává předseda soudu po projednání s příslušnou soudcovskou radou na období jednoho kalendářního roku. Rozvrh práce musí být vydán nejpozději do konce předchozího kalendářního roku. Jestliže to vyžaduje potřeba nového rozdělení prací u soudu, může předseda soudu v průběhu kalendářního roku po projednání s příslušnou soudcovskou radou rozvrh práce změnit. Vydaný rozvrh práce je veřejně přístupný; každý má právo do něho nahlížet a činit si z něj výpisy nebo opisy.²⁴

Dle ustanovení § 42 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění se v rozvrhu práce soudu zejména

²¹ Ustanovení § 105 odst.1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění

²² Ustanovení § 200a odst.3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění

²³ Ustanovení § 200b odst.1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění

²⁴ Viz www.justice.cz.

- a) jmenovitě určují soudci tvořící senát, samosoudci, přísedící, asistenti soudců, vyšší soudní úředníci, soudní tajemníci a soudní vykonavatelé, kteří budou působit v jednotlivých soudních odděleních;
- b) stanoví okruh věcí, které se projednávají a rozhodují na pobočce soudu;
- c) stanoví způsob rozdělení věcí mezi jednotlivá soudní oddělení;
- d) určují soudci, kteří budou zastupovat v jednotlivých odděleních soudce, kteří nemohou věc z důvodu nepřítomnosti nebo vyloučení anebo z jiných důvodů stanovených zákonem projednat a rozhodnout;
- e) určuje zastupování asistentů soudců, vyšších soudních úředníků, soudních tajemníků a soudních vykonavatelů působících v jednotlivých soudních odděleních pro případ, že nemohou provést úkony ve věci z důvodu nepřítomnosti nebo vyloučení anebo z jiných vážných důvodů.

Věci se mezi jednotlivá soudní oddělení rozdělují podle jejich druhu, určeného předmětem řízení v jednotlivých věcech. Způsob rozdělení věcí musí být stanoven tak, aby byla zajištěna specializace soudců podle zvláštních právních předpisů. Věci, které se projednávají a rozhodují na pobočce soudu, musí připadnout soudnímu oddělení působícímu na této pobočce. Pracovní vytížení jednotlivých soudních oddělení musí být, pokud je to možné, stejné a nejpozději v den, kdy věc soudu dojde, musí být bez využití rejstříků nebo jiných evidenčních pomůcek soudu nepochybné, do kterého soudního oddělení věc náleží. Rozvrh práce pro příští kalendářní rok nebo případná změna rozvrhu práce se nesmí dotknout rozdělení věcí a v rámci možností ani zařazení soudců do jednotlivých soudních oddělení, provedené před jejich účinností. To neplatí, nebyl-li ve věci učiněn žádný úkon nebo došlo-li ke zřízení nového soudního oddělení nebo jeho zrušení.

3.4. Rozhodující osoby

V pojetí osob rozhodujících ve věcech obchodního rejstříku dojde nabytím účinnosti ustanovení části třetí, čl.III bodu 5 Novely, tj. dnem 1.12.2006 k výrazné změně.

Dle ustanovení § 3 odst.2, § 30 odst.3, § 34 odst.3 a § 113 odst.1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění rozhoduje ve věcech obchodního rejstříku prvním stupni samosoudce nebo v případech, kdy to zákon připouští, justiční čekatel, vyšší soudní úředník nebo soudní tajemník. Soudy rozhodující ve druhém stupni, tj. vrchní soudy jednájí a rozhodují v senátech.

Samosoudcem je předseda senátu jmenovaný předsedou soudu nebo soudce příslušného soudu.

Justičními čekateli jsou fyzické osoby, které se připravují na výkon funkce soudce, a to v pracovním poměru založeném pracovní smlouvou. Justiční čekatelé musí s výjimkou věku, zkušeností a odborné justiční zkoušky splňovat podmínky stanovené v ustanovení § 60 odst.1,2,3 a 4 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění.

Soudními tajemníky jsou zaměstnanci příslušného soudu, které předseda soudu může pověřit prováděním některých jednoduchých úkonů.

Dle ustanovení § 6 odst. 2 vyhlášky č.37/1992 Sb. Ministerstva spravedlnosti, o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy může předseda soudu pověřit justiční čekatele a soudní tajemníky, aby ve věcech projednávaných v občanském soudním řízení samostatně vykonávali jednoduché úkony příslušející podle zákonů o soudním řízení předsedovi senátu, případně samosoudci. V řízení ve věcech obchodního rejstříku se jedná zejména o tyto úkony:

- a) sepisování jednoduchých podání, včetně návrhů;
- b) vyřizování dožádání v jednoduchých věcech s výjimkou dožádání ve styku s cizinou;
- d) úkony při přípravě jednání podle § 114a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění;
- e) rozhodování o osvobození od soudních poplatků podle ustanovení § 138 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění, nejde-li o rozhodování při jednání;
- f) rozhodování ve věcech soudních poplatků, nejde-li o rozhodování při jednání;
- g) vyřizování jednoduchých věcí obchodního rejstříku;
- h) vydávání úředních opisů, výpisů nebo potvrzení.

Ustanovení § 9 odst.2 zákona č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících ve znění účinném od 1.12.2006 svěřuje činění všech úkonů, včetně provádění zápisů do rejstříku, vyšším soudním úředníkům.

Dle ustanovení § 9 odst.3 zákona č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících v platném znění může vyšší soudní úředník činit tyto úkony:

- a) sepisování podání soudu včetně návrhů;
- b) vyřizování dožádání s výjimkou dožádání ve styku s cizinou;
- c) odstraňování vad podání (je-li připuštěno);

- d) rozhodování o vrácení složených záloh;
- e) rozhodování ve věcech soudních poplatků, včetně rozhodování o zastavení řízení z důvodu nezaplacení poplatku a zrušení uvedeného rozhodnutí, s výjimkou případů, kdy uložení povinnosti zaplatit poplatek souvisí s rozhodnutím ve věci samé.

Kromě těchto úkonů může předseda senátu podle povahy věci v řízení ve věcech obchodního rejstříku pověřit vyšší soudní úředníky provedením těchto úkonů:

- a) zajištěním důkazu před zahájením řízení;
- b) přípravou jednání podle § 114 odst. 2 písm. a) a c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění;
- c) úkony soudu prvního stupně před předložením odvolání;
- d) úkony soudu prvního stupně před předložením dovolání;
- e) rozhodováním o pořádkové pokutě;
- f) rozhodováním o svědečném, znalečném a tlumočném;
- g) rozhodováním ve věcech soudních poplatků včetně rozhodování o zastavení řízení z důvodu nezaplacení poplatku a zrušení uvedeného rozhodnutí v případech, kdy uložení povinnosti zaplatit poplatek souvisí s rozhodnutím ve věci samé.

Dle ustanovení § 6 odst.1 zákona č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících v platném znění může ovšem předseda senátu odejmout věc vyššímu soudnímu úředníkovi a vyřídit ji ve vlastní působnosti, jedná-li se o věc skutkově nebo právně mimořádně složitou. V řízení ve věcech obchodního rejstříku předseda senátu odejme takto věc jen tehdy, má-li být o zápisu rozhodnuto, k čemuž dochází v případech stanovených v ustanovení § 200da 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění.

Vyšší soudní úředník je naopak povinen předložit věc předsedovi senátu v případě, že:

- a) se jedná o věc právně a skutkově mimořádně složitou;
- b) ve věci je třeba provést úkony, k jejichž provedení není vyšší soudní úředník oprávněn.

Předseda senátu pak rozhodne, zda ve věci rozhodne sám či zda věc bude ponechána k rozhodnutí vyššímu soudnímu úředníkovi.

Dle ustanovení § 2 odst.1 zákona č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících v platném znění může být vyšším soudním úředníkem občan České republiky, který je bezúhonný a úspěšně ukončil studium vyšších soudních úředníků. Za bezúhonného se v tomto smyslu nepovažuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen pro trestný čin spáchaný z nedbalosti za jednání

související s prováděním úkonů soudu vyšším soudním úředníkem nebo pro trestný čin spáchaný úmyslně. Studium vyšších soudních úředníků může být nahrazeno ukončeným vysokoškolským magisterským vzděláním v oboru právo, ale jeho absolventi jsou povinni vykonat u soudu praktickou přípravu v délce tří měsíců, ledaže předseda soudu tuto podmínku prominul.

Přesunutí téměř celé agendy obchodního rejstříku bylo při zavedení kratších lhůt v rámci rozhodování v rejstříkovém řízení zcela nepochybně nutným krokem. Nicméně kritici Novely, která tuto úpravu do právního řádu zavedla, celkem oprávněně poukazují na to, že doposud neexistuje dostatečný počet vyšších soudních úředníků, kteří budou muset celou agendu převzít. Zákonodárci považovali za dostatečné řešení odložení účinnosti čl.III bodu 5 Novely až na 1.12.2006, je však otázkou, zda se Ministerstvu spravedlnosti podaří zajistit dostatečný počet vyšších soudních úředníků, když zákon jejich existenci přepokládá již přes 10 let a prozatím se tak nestalo.

IV. Řízení ve věcech obchodního rejstříku

Jedním ze základních nedostatků právní úpravy týkající se řízení ve věcech obchodního rejstříku je roztržitost procesně právní úpravy.²⁵ Tato nesystematičnost bohužel přetrvávala i po přijetí poslední velké novelizace týkající se spíše procesně právní úpravy obchodního rejstříku – zákona č. 216/2005 Sb.

Současná právní úprava vychází z úpravy rakousko-uherské a má podobné rysy jako úprava v Německu a Rakousku.²⁶

Řízení ve věcech obchodního rejstříku je zvláštní druh nesporného řízení, jímž se zajišťuje preventivní ochrana práv a povinností zapisovaných osob. V návaznosti na rozhodnutí vydaná v tomto řízení ovšem může docházet i ke sporným řízením.²⁷

Vedle podnikatelů se tato úprava, není-li ve zvláštních zákonech stanoveno jinak, použije i pro vedení rejstříku společenství vlastníků jednotek²⁸, nadačního rejstříku²⁹ a rejstříku obecně prospěšných společností³⁰.

4.1. *Zákon č. 216/2005 Sb.*

Zákon č. 216/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**Novela**“) nabyly s výjimkou některých ustanovení³¹ účinnosti dnem 1. července 2005.

Jak již bylo řečeno výše, bylo záměrem tvůrců této Novelu zjednodušit rejstříkové řízení, odstranit nejkritizovanější problémy a usnadnit tak podnikatelům přístup k obchodnímu rejstříku.

²⁵ Blíže viz Kapitola 2.2.1. této práce.

²⁶ Winterová, A. a kolektiv: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. vydání, Praha: Linde Praha, a.s., 2005, str. 531

²⁷ Například žaloby o neplatnost usnesení valné hromady.

²⁸ Viz zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů) v platném znění

²⁹ Viz zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech v platném znění

³⁰ Viz zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech v platném znění

³¹ Kromě ustanovení týkajících se „Práva výkupu účastnických cenných papírů“ se jedná o část třetí, čl. III, bod 4 a 5, které nabývají účinnosti dnem 1.12.2006.

4.1.1. Základní cíle a principy zákona

Základní cíle a principy Novely, které se týkají řízení ve věcech obchodního rejstříku lze shrnout do těchto bodů:

1. posílení registračního principu;
2. omezení hmotně právního přezkumu a posílení formálního přezkumu;
3. zúžení okruhu účastníků rejstříkového řízení;
4. zjednodušení návrhů a dokládaných listin;
5. opatření proti nečinnosti soudu, zavedení lhůt pod sankcí tzv. fikce zápisu.

4.1.2. Registrační princip, věcný přezkum, vyhledávací zásada

Tvůrci Novely vycházeli z názoru, že je nutné opustit „Existenci rejstříku, který bude konstitutivně určovat právní relevanci soukromých práv a začít budovat nové pojetí tkvící v pouhé evidenci. Obchodní rejstřík by tak měl být jen evidencí, ve které budou zaznamenány různé údaje. Hmotně právní přezkum by měl být široce opuštěn a role rozhodující by se měla přenést na podnikatele. Ten mající přístup ke všem relevantním zdrojům a informacím, by měl být s to formulovat takový návrh, který plně splní požadavky zákona.“³²

Přijetím Novely tak byl posílen tzv. registrační princip a výrazně omezen věcný přezkum prováděný do 1.7.2005 soudem.

Míra hmotně právního přezkumu byla podstatně oslabena zejména vypuštěním tzv. „vyhledávací zásady“. Rejstříkový soud tak již ke zjištění skutkového stavu nadále nemá povinnost provádět i jiné než účastníky navržené důkazy. Hmotně právní přezkum se tedy kromě základních hmotně právních podmínek pro provedení zápisu prakticky omezil na případy, kdy o zapisovaných skutečnostech není pořízen notářský zápis. Notářský zápis může být ovšem pořízen i v případech, kdy zákon tuto formu obligatorně nevyžaduje. Činnost soudu se má v důsledku posílení registračního principu nadále zaměřovat kromě výše uvedeného hmotně právního přezkumu zejména na tzv. formální přezkum. Rejstříkový soud má posoudit, nejsou-li splněny podmínky pro odmítnutí návrhu dle ustanovení § 200d odst.1 Občanského soudního řádu a v případě, že návrh neodmítne, postupuje dále podle ustanovení § 200da Občanského soudního řádu.

³² Důvodová zpráva k zákonu č. 216/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

Výše uvedené principy Novelý jsou odrazem snahy zákonodárce o minimalizaci ingerence soudů coby veřejnoprávních orgánů do soukromoprávních vztahů a snahy o urychlení řízení o zápisu do obchodního rejstříku odstraněním dvojího přezkumu, a to notářského a soudního.

Shora popsaná snaha zákonodárce co se týče omezení hmotně právního přezkumu bohužel prozatím nebyla v praxi rejstříkovými soudy příliš akceptována. Některé rejstříkové soudy se odvolávají na ustanovení § 134 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění a i nadále návrhy na zápis do obchodního rejstříku, v nichž jsou zapisované skutečnosti doloženy notářskými zápisy, věcně přezkoumávají po formální i hmotně právní stránce. Některé soudy i nadále trávající přezkum zdůvodňují tím, že Novelou nebyly odlišeny jednotlivé typy notářských zápisů. Například notářský zápis vyhotovený dle ustanovení § 77 a násl. zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářského řádu) v platném znění nemůže, dle některých názorů³³, být podkladem pro povolení zápisu dle ustanovení § 200 odst. 3 Občanského soudního řádu, neboť notářský řád neukládá notáři kontrolovat zákonnost postupu při přijímání rozhodnutí. Některé soudy se odvolávají i na některá speciální ustanovení, které zákonodárce zapomněl s provázat s novou právní úpravou řízení ve věcech obchodního rejstříku.³⁴

4.2. Řízení před soudem prvního stupně

4.2.1. Účastníci řízení

Novela se částečně vrátila k procesnímu pojetí účastníků řízení účinnému před účinností zákona č. 30/2000 Sb. Tímto zákonem byl s účinností od 1.1.2001 okruh účastníků rejstříkového řízení rozšířen o všechny osoby, které se zapisují do obchodního rejstříku. Důvodová zpráva k tomuto zákonu uváděla, že vzhledem k dopadům zápisu do obchodního rejstříku pro všechny zapisované osoby je nutné okruh účastníků řízení takto rozšířit. Vzhledem ke stále se opakujícím problémům s doručováním se však tato změna velmi negativně odrazila v rychlosti a plynulosti rejstříkového řízení. Novelou byla tedy tato koncepce opuštěna, okruh účastníků řízení byl zúžen a osobám zapisovaným do obchodního rejstříku v rámci zápisu podnikatele byla v rejstříkovém

³³ Štenglová, I.: Obchodní rejstřík po novele. Praha : ASPI, a.s., 2005, str.177 an.

³⁴ Např. ustanovení § 175 odst.1 Obchodního zákoníku, které říká, že rejstříkový soud povolí zápis společnosti do obchodního rejstříku, jsou-li prokázány vyjmenované skutečnosti.

řízení poskytnuta možnost bránit svá práva pouze postupem dle ustanovení § 31 odst.2 a odst.3 Obchodního zákoníku a postupem dle ustanovení § 200db odst.4 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném znění (dále jen „Občanský soudní řád“). Tyto osoby mohou taktéž uplatnit svá práva žalobou ve sporném řízení. Rozhodnutí z tohoto řízení se může stát podkladem pro zápis do obchodního rejstříku dle ustanovení § 200da odst.2 Občanského soudního řádu.

Dle ustanovení § 200c odst.1 Občanského soudního řádu je účastníkem řízení:

1. osoba, která podala návrh, k němuž je oprávněna podle zvláštního právního předpisu a
2. podnikatel.

Ustanovení § 200c odst.1 Občanského soudního řádu dále uvádí, že ustanovení § 94 odst.1 a odst. 2 Občanského soudního řádu se nepoužijí. Toto speciální ustanovení tedy vylučuje užití obecné úpravy a účastníky řízení tak nemohou být osoby, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno a dále osoby, které za účastníky označuje zákon.

Ustanovení § 35 odst.1 písm.i) zůstalo nezměněno a do řízení ve věcech obchodního rejstříku tak i nadále může vstoupit státní zastupitelství, které může činit veškeré úkony, ke kterým je oprávněn účastník řízení. Vzhledem k velmi krátké lhůtě pro rozhodnutí zavedené Novelou se ale tato možnost stává spíše teoretickou. Namísto by proto bylo spíše zakotvit pro státní zastupitelství možnost podat návrh na zahájení rejstříkového řízení namísto dosavadní možnosti do již zahájeného řízení vstoupit.

Účastníkem rejstříkového řízení je tedy vždy podnikatel, a to ať již podá návrh na zápis do obchodního rejstříku sám nebo ať tak učiní někdo jiný či je řízení zahájeno bez návrhu. Účastníkem řízení může být dále osoba, která podá návrh na zápis do obchodního rejstříku, jelikož povinná osoba dle § 31 odst.1, resp. 34 Obchodního zákoníku nepodala návrh na zápis³⁵ do 15 dnů ode dne, kdy jí tato povinnost vznikla. Tato osoba musí osvědčit svůj právní zájem a přiložit zákonem předepsané listiny, jimiž se dokládají zapisované skutečnosti. Tato úprava může být v praxi poněkud problematická. Jednak bude vždy záležet na posouzení soudu, zda osoba doložila právní zájem, přičemž nikde není stanoveno, jak se má právní zájem dokládat. Nevýhodu pro tyto účastníky však spatřuji hlavně v tom, že návrh musí doložit předepsanými listinami. Je totiž vysoce pravděpodobné, že takové osoby nebudou mít tyto listiny k dispozici a v případě, že návrh nedoloží, bude návrh dle ustanovení § 200d odst. 1 písm. e) odmítnut.³⁶ Příkladem může být rezignace jednatele společnosti s ručením omezeným. Jednatel oznámí svou

³⁵ Pozn.: Návrhem na zápis se dle § 31 odst. 1 Obchodního zákoníku rozumí i návrh na zápis změny či návrh na výmaz zapisovaných skutečností

³⁶ Blíže k dokládání listin viz Kapitola 4.2.3.2. této práce

rezignaci na valné hromadě, která jeho rezignaci projedná, ale společnost následně nepodá návrh na výmaz jednatele z obchodního rejstříku. Jednatel se tedy může tohoto výmazu domáhat sám, ale musí takový návrh doložit zápisem z valné hromady, který, pokud by ho nezcižil, nemůže mít k dispozici. Těmto osobám tak v případě, že takové listiny nemají k dispozici, zbývá pouze podat rejstříkovému soudu podnět k zápisu. Rejstříkový soud pak může zahájit řízení bez návrhu za účelem dosažení shody mezi zapsaným a skutečným stavem.

Stávající definice účastníků řízení může vzhledem k vyloučení užití ustanovení § 94 odst. 1 a odst. 2 Občanského soudního řádu v praxi přinést i mnohé další aplikační a výkladové problémy. Příkladem může být konstitutivní prvozápis obchodních společností.

Společnost s ručením omezeným se zakládá uzavřením společenské smlouvy, ale vzniká a tedy právní subjektivitu získává až zápisem do obchodního rejstříku. Společnost coby podnikatel nemůže tedy být v rámci řízení o zápisu do obchodního rejstříku účastníkem řízení, ale v úvahu nepřichází ani druhý okruh účastníků řízení, protože v zákoně není nikde stanovena povinnost podat návrh na zápis do obchodního rejstříku, která by některé osoby zavazovala. Pokud by se tedy doslovně aplikovalo ustanovení § 200c odst.1 Občanského soudního řádu a § 31 odst. 1 a odst.2, resp. § 34 Obchodního zákoníku, při řízení o prvozápisu společnosti by až do pravomocného zápisu společnosti do obchodního rejstříku neexistoval žádný účastník řízení.

V úvahu však přichází i jiný výklad. Dle ustanovení § 112 odst. 1 Obchodního zákoníku podepisují návrh na zápis společnosti do obchodního rejstříku všichni jednatele. Dle vyhlášky č. 250/2005 Sb., o závazných formulářích na podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku v platném znění a z formuláře na zápis společnosti s ručením omezeným do obchodního rejstříku vyplývá, že návrh na zápis podepisuje navrhovatel – u společnosti s ručením omezeným tedy jednatele. Z těchto ustanovení je tedy možné dovodit, že se jedná o „lex specialis“ k obecné úpravě a účastníky řízení o prvozápisu společnosti do obchodního rejstříku jsou všichni jednatele společnosti.

Dle mého názoru není současná legislativní úprava zcela jednoznačná a mohla by v praxi způsobit nemalé potíže, proto by bylo vhodné některé případy zápisu³⁷ a speciální ustanovení s nimi související legislativně upravit a částečně tak u těchto případů rozšířit okruh účastníků řízení.

³⁷ Např.: Prvozápisy společností, návrh na zápis zastavení obchodního podílu atd.

4.2.1.1. Souhlas se zápisem, změnou a výmazem

Vzhledem k zúžení počtu účastníků rejstříkového řízení, došlo Novelou k zavedení tzv. „Souhlasu se zápisem“ jakožto jednoho z projevů ochrany osob zapisovaných do obchodního rejstříku. Dle ustanovení § 31 odst. 3 Obchodního zákoníku musí navrhovatel současně s návrhem doložit písemný souhlas osob, které se do obchodního rejstříku zapisují, ledaže takový souhlas plyne z jiných k návrhu dokládáných listin³⁸. Vzhledem k tomu, že dle ustanovení § 31 odst. 1 Obchodního zákoníku se návrhem na zápis rozumí i návrh na změnu nebo výmaz zápisu v obchodním rejstříku, musí navrhovatelé dokládat i souhlas s výmazem zapisovaných osob, což může přinášet značné těžkosti. Lze si totiž jen těžko představit, jak například nespokojený odvolaný člen představenstva akciové společnosti podepíše souhlas se svým výmazem, navíc s úředně ověřeným podpisem. Toto ustanovení vyvolalo téměř okamžitě značnou kritiku laické i odborné veřejnosti. Názory na výklad jsou však různé³⁹.

Dle mého názoru by bylo vhodné toto ustanovení legislativně upravit tak, aby bylo zcela nepochybné, že k výmazu zapsaných osob z obchodního rejstříku není třeba dokládat souhlas osob zapisovaných do obchodního rejstříku s jejich výmazem, a to zejména s ohledem na ustanovení § 200d odst. 1, písm.e), dle kterého soud usnesením odmítne návrh, ke kterému nebudou připojeny listiny, jimiž mají být doloženy údaje o zapisovaných skutečnostech a s ohledem na skutečnost, že dosavadní praxe rejstříkových soudů v tomto směru dosud není jednotná.

4.2.2. Věcná legitimace

„Věcná legitimace je představována vztahem účastníka řízení k projednávané věci. Z hlediska rozhodné osoby se liší na aktivní, ta je nutná u navrhovatele, a pasivní, jež je nutná u žalovaného (takové rozlišení platí ve sporných řízeních). V rejstříkovém řízení je podstatné, aby byl věcnou legitimací nadán navrhovatel a proto lze u něj hovořit o aktivní věcné legitimaci.“⁴⁰ „Aktivní věcná legitimace v rejstříkovém řízení znamená oprávnění osoby, která podala návrh na zápis do obchodního rejstříku, takovýto návrh podat dané hmotným právem, znamená, že osoba

³⁸ Pozn.: Souhlas může být udělen například v čestném prohlášení statutárního orgánu, který se k návrhu na zápis příkládá

³⁹ Viz Štenglová, I.: Obchodní rejstřík po novele. Praha : ASPI, a.s., 2005, str.166

⁴⁰ Holejšovský, J.: Obchodní rejstřík Řízení před rejstříkovým soudem. 4.svazek, Praha: Justiční akademie ČR, 2004, str.63

podávající návrh je v takovém postavení, s nímž zákon buďto přímo nebo nepřímo spojuje oprávnění návrh podat.⁴¹

Jak již bylo výše naznačeno a pomineme – li možnost zahájit řízení ve věcech obchodního rejstříku bez návrhu, lze osoby jimž svědčí aktivní věcná legitimace k podání návrhu na zápis do obchodního rejstříku rozdělit do čtyř základních skupin:

1. osoby, uvedené v § 34 Obchodního zákoníku, tj.:
 - a) obchodní společnosti a družstva;
 - b) zahraniční osoby podle § 21 odst.4 Obchodního zákoníku;
 - c) fyzické osoby, které jsou podnikateli a mají trvalý pobyt nebo bydliště v České republice nebo v některém z členských států Evropské unie nebo v jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor, pokud o zápis požádají
 - d) fyzické osoby, které jsou podnikateli a
 - výše jejich výnosů nebo příjmů snížených o daň z přidané hodnoty, je-li součástí výnosů nebo příjmů, dosáhla nebo přesáhla za dvě po sobě bezprostředně následující účetní období v průměru částku sto dvacet milionů Kč, nebo
 - provozuje živnost průmyslovým způsobem
 - e) další osoby, stanoví – li povinnost jejich zápisu zvláštní právní předpis (např.: státní podniky, příspěvkové organizace, atd.);
2. osoby uvedené v ustanovení § 31 odst. 2 Obchodního zákoníku, tj. osoby, které doloží svůj právní zájem, k návrhu přiloží předepsané listiny a návrh podají poté, co osoby legitimované dle ustanovení § 31 odst.1 Obchodního zákoníku nepodaly návrh na zápis do obchodního rejstříku do 15 dnů ode dne, kdy jim tato povinnost vznikla; dle ustanovení § 32 odst. 3 Obchodního zákoníku musí osoby legitimované dle § 31 odst.1 Obchodního zákoníku podat návrh na zápis bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti; osoby uvedené v ustanovení § 31 odst.2 Obchodního zákoníku tedy nabývají aktivní věcnou legitimaci k podání návrhu až po uplynutí lhůty „bez zbytečného odkladu“ a lhůty 15 dní
3. osoby určené speciálními ustanoveními Obchodního zákoníku;

⁴¹ Holejšovský, J.: Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2003, str. 520

- jak již bylo řečeno výše, přestože Novela výslovně vyloučila použití ustanovení § 94 odst.1 a 2 Občanského soudního řádu a nepřevzala dřívější znění ustanovení § 31 odst.1 Obchodního zákoníku, které říkalo, že „návrh na zápis do obchodního rejstříku podává i osoba oprávněná k tomu podle zákona“, lze logickým a systematickým výkladem dovodit aktivní legitimaci i jiných osob než uvedených výše v bodě 1 a 2⁴²;
4. osoby určené v ustanovení § 200db odst. 4 Občanského soudního řádu, tj. podnikatel a osoby, které se zapisují do obchodního rejstříku podle zvláštního právního předpisu v rámci zápisu podnikatele
- vzhledem k zavedení tzv. „fikce zápisu“ se zákonodárce snažil tímto ustanovením zmírnit možné negativní důsledky tohoto zápisu a osobám uvedeným v ustanovení § 200db odst.4 Občanského soudního řádu poskytl v možnost zvláštního opravného prostředku⁴³

Zatímco před účinností Novely bylo následkem nedostatku věcné legitimace zamítnutí návrhu, po 1.7.2005 je následkem odmítnutí dle ustanovení § 200d odst.1, písm. a) Občanského soudního řádu.

4.2.2.1. Povinnost podat návrh

Dle ustanovení § 32 odst. 3 Obchodního zákoníku je třeba návrh na zápis zapisovaných údajů podat bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti. Dále je dle ustanovení § 38k Obchodního zákoníku podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku povinen předložit bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti rejstříkovému soudu do sbírky listin zakládané listiny, a to ve dvojím vyhotovení⁴⁴. Listiny, jimiž se nedokládají zapisované skutečnosti se předkládají pouze v jednom vyhotovení.⁴⁵

Kromě obecné lhůty bez zbytečného odkladu jsou v Obchodním zákoníku stanoveny i jiné lhůty pro podání návrhu na zápis⁴⁶. Jde o lhůty pořádkové, jejichž zmeškání není v zákoně přímo nijak sankcionováno.

⁴² Viz např. ustanovení § 117a odst. 3 Obchodního zákoníku atd.

⁴³ Blíže viz Kapitola 4.3.3. této práce

⁴⁴ Např.: Usnesení valné hromady o odvolání jednatele společnosti s ručením omezeným

⁴⁵ Např. Zpráva o vztazích mezi propojenými osobami dle § 66a odst.9, zakládaná do sbírky listin dle ustanovení § 38i odst.1, písm.c)

⁴⁶ Např. lhůta 30 dní pro podání návrhu na výmaz obchodní společnosti z obchodního rejstříku po skončení likvidace dle ustanovení § 75a odst.2 Obchodního zákoníku

4.2.2.2. Povinné osoby

Povinnost podávat návrhy na zápis skutečností, které se do obchodního rejstříku zapisují mají obecně zapsaní podnikatelé. Tuto povinnost mají taktéž zahraniční osoby dle § 21 odst.4 Obchodního zákoníku a fyzické osoby, jimž tato povinnost vznikne na základě ustanovení § 34 odst. 2 Obchodního zákoníku.

Povinnost podat návrh je třeba odlišovat od věcné legitimace k podání návrhu, která svědčí více osobám, ale tyto osoby nemusí návrh na zápis do obchodního rejstříku podat. Jedná se o jejich oprávnění nikoliv povinnost.

4.2.2.3. Nesplnění povinnosti a jeho důsledky

2
Novela bohužel nepřevzala dřívější znění ustanovení § 200d odst. 5 Občanského soudního řádu, které soudu umožňovalo uložit podnikateli pořádkovou pokutu, jestliže „neuposlechne výzvy soudu, aby mu sdělil skutečnosti nebo předložil listiny potřebné k rozhodnutí o obsahu zápisu podle § 200b odst. 2 nebo aby mu předložil listiny, které podle zvláštních předpisů náleží do sbírky listin anebo jestliže nepodal návrh na povolení zápisu do obchodního rejstříku, ač byl k jeho podání podle zvláštního právního předpisu povinen.“

Po účinnosti Novely tak soud může při ukládání pořádkových pokut postupovat pouze podle ustanovení § 53 odst.1 Občanského soudního řádu, které ovšem dovoluje ukládat pořádkové pokuty až do výše 50.000,-Kč pouze v řízení. Dle současné úpravy tedy musí soud nejprve zahájit s podnikatelem řízení, v něm mu uloží povinnost a teprve pokud takto uloženou povinnost podnikatel nesplní, může mu soud uložit pořádkovou pokutu.

Touto změnou jsou možnosti soudu k potrestání podnikatelů, kteří neplní povinnosti související s obchodním rejstříkem a sbírkou listin, značně ztíženy, čehož budou někteří podnikatelé jistě zneužívat.

Ustanovení § 29 odst.6 Obchodního zákoníku taktéž upravuje možnost zrušení právnické osoby s likvidací jakožto sankci za to, že podnikatel neuposlechne výzvy rejstříkového soudu ke zjednání nápravy stavu zápisu v obchodním rejstříku, který neodpovídá donucujícímu ustanovení zákona a nápravy závadného stavu nešlo dosáhnout jinak (např. řízením zahájeným rejstříkovým soudem bez návrhu). V takovém případě, je-li to v zájmu ochrany třetích osob, může soud i bez návrhu rozhodnout o zrušení právnické osoby s likvidací. Vzhledem k tvrdosti sankce se lze domnívat, že tento postup je na místě použít pouze ve výjimečných případech.

Nesplnění povinností v souvislosti s obchodním rejstříkem může vést i k naplnění skutkové podstaty „Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění“ dle ustanovení § 125 odst.2 zákona č.140/1961 Sb., trestního zákona v platném znění.⁴⁷

4.2.3. Zahájení řízení

Současná právní úprava zachovává možnost zahájit řízení ve věcech obchodního rejstříku dvěma způsoby, a to na návrh nebo bez návrhu. Řízení se zahajuje na návrh věcně legitimovaných osob anebo na základě usnesení rejstříkového soudu, jímž se zahajuje řízení bez návrhu.

4.2.3.1. Řízení zahájené na návrh

Právní úprava řízení zahájeného na návrh doznala přijetím Novely doslova revoluční proměny. Řízení se zahajuje na návrh, který lze dle ustanovení § 32 odst.1 Obchodního zákoníku podat pouze na formuláři. Závazné formuláře pro zápis do obchodního rejstříku a seznam listin, které se k návrhu přikládají, stanovilo na základě ustanovení § 32 odst. 4 Obchodního zákoníku Ministerstvo spravedlnosti vyhláškou č. 250/2005 Sb. Tyto formuláře i seznam příloh zveřejnilo Ministerstvo spravedlnosti na svých internetových stránkách (www.justice.cz). Dle ustanovení § 32 odst.5 Obchodního zákoníku neplatí povinnost podat návrh na zápis na formuláři pro řízení týkající se státních podniků, právnických osob zřízených zvláštním právním předpisem a v případech, kdy se zápis provádí nebo mění z úřední povinnosti.

Další výraznou změnou je, resp.od 1.1.2007 bude při splnění podmínek stanovených v § 33 odst.2 Obchodního zákoníku možnost podat návrh na zápis v elektronické podobě. V souvislosti s novou úpravou ustanovení § 33 Obchodního zákoníku je poněkud nejasné do jaké míry toto ustanovení nahrazuje, resp. bude nahrazovat obecnou úpravu obsaženou v ustanovení § 42 Občanského soudního řádu. Je tedy otázkou jak budou rejstříkové soudy od 1.1.2007 nakládat s podáním v elektronické podobě, které ovšem navrhovatel podá bez splnění náležitostí uvedených v § 33 odst.2 Obchodního zákoníku, tj. bez zaručeného elektronického podpisu. Jestliže soudy připustí použití obecného ustanovení § 42 Občanského soudního řádu a navrhovatel své podání nejpozději do tří dnů doplní, tj. předloží originál nebo písemné podání shodného znění, budou mít soudy vzhledem k pětidenní lhůtě velice málo času na rozhodnutí,

⁴⁷ Blíže viz Kapitola 2.2.5. této práce

případně provedení zápisu a mohlo by tak poměrně často docházet k zápisu tzv. „fiktiv“ dle ustanovení § 200db odst. 3.

4.2.3.1.1. Forma a dokládání návrhu

Návrh na zápis do obchodního rejstříku musí být podán na Ministerstvem spravedlnosti schváleném formuláři. Formuláře jsou stanoveny jednotlivě pro různé právní formy subjektů, pro výmaz z obchodního rejstříku existuje společný formulář.

V souvislosti s podáváním návrhů na formulářích po 1.7.2005 vyvstaly mnohé problémy a objevily se značné nedostatky v navržené podobě formulářů. Formuláře jsou rozděleny do VII částí, přičemž v části IV., která se týká zapisovaných údajů, je možné jednotlivé sekce odstraňovat a přidávat, podle toho, jaké údaje se do rejstříku zapisují.⁴⁸ Některé rejstříkové soudy však přesto, že v návodu na vyplnění formuláře je tento postup navržen, zpočátku účinnosti Novely dle ustanovení § 200d odst.1, písm. c) odmítaly návrh, který neobsahoval všechny sekce části IV, a to i přesto, že se údaje v odebraných sekcích do obchodního rejstříku v rámci návrhu nezapisovaly, neměnily ani nevymazávaly. V některých formulářích chybí speciální sekce pro údaje, které se do obchodního rejstříku povinně zapisují, ale jsou pouze vymezeny obecné sekce, tzv. „ostatní skutečnosti“ nebo „společný text“.⁴⁹ Formuláře jsou nastaveny obecně bez možnosti modifikace, což přináší problémy např. při zápisu osob s adresou mimo ČR. Výše naznačené technické problémy s formuláři jsou jen částí z těch, které se po zavedení formulářů vyskytly. Problémy navíc umocňuje to, že každý rejstříkový soud řeší tyto situace odlišně, což snižuje právní jistotu účastníků řízení.

Ustanovení § 200c odst.2 Občanského soudního řádu uvádí, že zvláštní právní předpis stanoví, které skutečnosti se do obchodního rejstříku zapisují⁵⁰, jakým způsobem se návrh na jejich zápis, změnu nebo výmaz podává a jakými listinami (přílohami) se musí doložit. Dle ustanovení § 32 odst. 2 Obchodního zákoníku musí být návrh na zápis doložen listinami o skutečnostech, které mají být do obchodního rejstříku zapsány, a listinami, které se zakládají do sbírky listin. Ministerstvo spravedlnosti stanovilo seznam listin (příloh), které se k návrhům přiřkládají, vyhláškou č. 250/2005 Sb. Tento seznam je bohužel velmi nepřehledný a některé

⁴⁸ Např.: Pokud se podává návrh na zápis dvou společníků – fyzických osob a nezapisuje se žádný společník – právnická osoba, přidá se do návrhu sekce pro společníka – fyzickou osobu a naopak se odstraní sekce pro společníka – právnickou osobu

⁴⁹ Např.: V návrhu na zápis společnosti s ručením omezeným chybí speciální sekce pro způsob jednání za společnost, existuje pouze obecná sekce – společný text ke všem jednatelům

⁵⁰ Blíže viz: Pelikánová, I.: Obchodní právo. I. díl, Praha: ASPI, a.s., 2005, str. 124 a násled.

listiny, kterými se dokládají zapisované skutečnosti v přehledu zcela chybí, některé jsou naopak stanoveny nadbytečně a některé jsou nepřesně označeny. Seznam dokládaných listin není taktéž provázán s ostatními předpisy. Vyhláška č. 250/2005 Sb. uvádí jako listiny, jimiž podnikatel dokládá své sídlo, písemné prohlášení vlastníka nemovitosti, bytu nebo nebytového prostoru, v němž je umístěno sídlo a výpis z katastru nemovitostí. Oproti tomu Obchodní zákoník uvádí v ustanovení § 37 odst.2 jako právní důvod užívání sídla pouze prohlášení vlastníka nemovitosti, bytu nebo nebytového prostoru, v němž je umístěno sídlo. Zákon č.455/1991 Sb., o živnostenském zákoně v platném znění pak v ustanovení § 46 odst.1, písm. e) uvádí jako přílohu k ohlášení živnosti k prokázání sídla doklad o vlastnickém nebo užívacím či jiném obdobném právu k objektům nebo prostorám na území České republiky, přičemž živnostenské úřady zpravidla požadují výpis z katastru nemovitostí či nájemní smlouvu.

Problémem je i skutečnost, že návrh musí být listinami doložen, nestačí na ně pouze odkázat, což může být obtížné např. za situace, kdy podnikatel podal návrh na zápis, ale tento návrh byl dle ustanovení §200d Občanského soudního řádu odmítnut. Soud v takovém případě totiž listiny, jimiž byl návrh doložen nevrací, podnikatel už nemusí mít další stejnopisy listin k dispozici a tudíž je k novému návrhu nemůže doložit. Rejstříkové soudy by v případě odmítnutí návrhu měly vrátit všechny doložené přílohy.

Vzhledem k tomu, že následkem nesprávně vyplněného formuláře nebo nedoložení listin k návrhu je odmítnutí návrhu na zápis dle ustanovení § 200d odst.1 Občanského soudního řádu, je nutné výše uvedené legislativní nedostatky rychle odstranit.

4.2.3.1.2. Vady návrhu

Jak již bylo výše řečeno, provázejí od počátku vyplňování formulářů – návrhů na zápis značné problémy, takže podané návrhy obsahují poměrně často vady. Před účinností Novely soud dle ustanovení § 43 Občanského soudního řádu v případě, že návrh neobsahoval všechny stanovené náležitosti nebo bylo podání nesrozumitelné nebo neurčité, vyzval účastníka, aby návrh opravil nebo doplnil a poučil ho jak má opravu nebo doplnění provést.

Dle nového znění ustanovení § 200d odst.1 soud mimojiné usnesením návrh odmítne, jestliže:

- 1) návrh neobsahuje všechny náležitosti stanovené zvláštním právním předpisem; zvláštním předpisem se rozumí zejména Obchodní zákoník a vyhláška Ministerstva spravedlnosti č.250/2005 Sb;

- 2) návrh je nesrozumitelný nebo neurčitý; z návrhu v takovém případě zejména nelze zjistit kdo je navrhovatel a čeho se svým návrhem domáhá;

příčemž toto ustanovení výslovně uvádí, že ustanovení § 43 Občanského soudního řádu se nepoužije. Ustanovení § 200d odst.1 Občanského soudního řádu je tedy vůči ustanovení § 43 Občanského soudního řádu ustanovením speciálním a vylučuje jeho použití.

Rejstříkové soudy tedy po 1.7.2005 návrhy na zápis do obchodního rejstříku, které obsahují vady, odmítají. Domnívám se, že toto nové ustanovení je v souvislosti se všemi cíly Novely poněkud kontraproduktivní. Je sice pravda, že se odmítáním návrhů, které obsahují vady, rejstříkové řízení velmi urychlilo, bohužel ovšem na úkor navrhovatelů odmítaných návrhů. Ti musí v případě odmítnutí návrhu na zápis, podat nový návrh, zaplatit další soudní poplatek a případně i pořizovat úředně ověřené kopie či stejnopisy listin, které byly přílohami odmítnutého návrhu.

4.2.3.1.3. Změna návrhu

I po přijetí novely je možné změnit již podaný návrh na zápis do obchodního rejstříku. Ustanovením § 200db odst. 1 Občanského soudního řádu stanovená lhůta pěti, resp. do 30.6.2006 lhůta deseti dnů pro provedení zápisu nebo rozhodnutí o návrhu, běží ode dne podání návrhu. V případě následné změny návrhu však tato lhůta běží až ode dne, kdy soudu došel změněný návrh. Novela se nijak nedotkla otázky rozhodnutí soudu o připuštění změny návrhu. Vzhledem ke krátké lhůtě pro zápis soud o připuštění žaloby zpravidla, pokud bude s návrhem souhlasit, rozhodovat nebude, neboť by musel vydat usnesení a v průběhu lhůty pro odvolání by nastala „fikce“ zápisu. Problém ovšem vystane v případě, kdy soud s navrhovanou změnou nebude souhlasit. V tomto případě bude muset o připuštění změny návrhu rozhodnout usnesením a v průběhu lhůty pro odvolání nastane „fikce“ zápisu. Vzhledem ke krátké lhůtě pro zápis se ale domnívám, že změny návrhů ze strany navrhovatelů budou spíše ojedinělé.

4.2.3.1.4. Zpětvzetí návrhu

Novela výrazně zasáhla do dispozice navrhovatele s podaným návrhem na zápis do obchodního rejstříku. Dle ustanovení § 200b odst. 2 Občanského soudního řádu je zpětvzetí návrhu na zahájení řízení neúčinné, ledaže se jedná o zápis skutečnosti, jejíž účinnost nebo platnost nastává až zápisem do obchodního rejstříku.

Od 1.7.2005 je tak účinné zpětvzetí možné pouze u návrhu, jímž se zahajuje řízení o zápisu, který bude mít konstitutivní účinky⁵¹.

Novela se tímto ustanovením snaží předcházet situacím, kdyby rejstříkové soudy, v případě zpětvzetí návrhu na deklaratorní zápis, musely samy zahajovat řízení bez návrhu, protože by existovala neshoda mezi zapsaným a skutečným stavem zápisu v obchodním rejstříku.

Pro změnu návrhu ani pro zpětvzetí návrhu neexistuje speciální formulář, resp. ve stávajících formulářích není technicky možné žádat změnu již podaného návrhu. Proto se domnívám, že tato podání, změna či zpětvzetí návrhu, se vyhotovují a podávají v souladu s obecným ustanovením § 42 Občanského soudního řádu.

4.2.3.2. Řízení zahájené bez návrhu

„Projevem veřejnoprávní povahy obchodního rejstříku je možnost zahájit řízení ve věcech obchodního rejstříku i bez návrhu.“⁵²

Řízení se zahajuje, má-li být dosažena shoda mezi skutečným stavem a stavem zapsaným v obchodním rejstříku, a to dle ustanovení § 81 odst.3 Občanského soudního řádu usnesením rejstříkového soudu, které se doručí účastníkům řízení. Jedná se o usnesení procesní povahy a není proti němu přípustné odvolání. V usnesení soud vymezí, které zapisované skutečnosti budou řízením dotčeny. Řízení je zahájeno dnem, kdy bylo vydáno usnesení.

Zahájení řízení přichází v úvahu především u skutečností, jejichž zápis má deklaratorní povahu, tedy u skutečností, které nastaly a jsou účinné bez ohledu na zápis do obchodního rejstříku.

V řízení zahájeném bez návrhu není soud vázán lhůtou uvedenou v ustanovení § 200db odst.1 Občanského soudního řádu.

V řízení zahájeném bez návrhu soud vydává rozhodnutí o zápisu, nepřichází zde v úvahu tzv. „provedení zápisu“⁵³.

Rejstříkové soudy zpravidla zahajují řízení na základě podnětů jim podaných, které upozorňují na nesoulad mezi zapsaným a skutečným stavem. Zatímco fyzické a právnické osoby bez veřejnoprávní povahy tak činit mohou, soudy a jiné správní orgány tak dle ustanovení § 200b odst.3 Občanského soudního řádu činit musí, a to jakmile tato skutečnost při jejich činnosti

⁵¹ Např.: Zvýšení základního kapitálu u společnosti s ručením omezeným

⁵² Winterová, A. a kolektiv: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2.vydání, Praha: Linde Praha, a.s., 2005, str. 537

⁵³ Blíže viz Kapitola 4.2.5. a 4.2.5.1. této práce

vyjde najevo. Podnětem v takových případech zpravidla bývá sdělení či rozhodnutí těchto orgánů (např. Rozhodnutí živnostenského úřadu o zrušení živnostenského oprávnění či oznámení soudu o pravomocném rozhodnutí o neplatnosti usnesení valné hromady zapsaného podnikatele).

4.2.4. Rozhodnutí a provedení zápisu

Novela svým zněním velmi výrazně zasáhla do rozhodovací činnosti soudu. A nutno říci, že ani tady nejsou jednotlivá ustanovení dostatečně přehledná, jasná a vzájemně provázaná. V některých případech jsou tedy rejstříkové soudy nuceny používat velmi extenzivní výklad zákona, aby mohli ve věci rozhodnout. Tyto výklady jsou bohužel prozatím velmi odlišné a vzhledem ke krátké době účinnosti Novelu neexistuje žádná sjednocující judikatura.

4.2.4.1. Způsob a forma rozhodnutí a provedení zápisu

Dle současné právní úpravy je možné rozlišit tato jednotlivá rozhodnutí, resp. provedení zápisu rejstříkovými soudy ve věci návrhu na zápis do obchodního rejstříku:

1. odmítnutí návrhu dle ustanovení § 200d Občanského soudního řádu;
2. provedení zápisu dle ustanovení § 200da odst.1, 2 a 3 Občanského soudního řádu;
3. zamítnutí návrhu dle ustanovení § 200da odst.1 Občanského soudního řádu;
4. rozhodnutí o zápisu usnesením dle § 200da odst. 4 Občanského soudního řádu;
5. tzv. „fikce zápisu“ dle ustanovení § 200db odst.3 Občanského soudního řádu;
6. rozhodnutí o zastavení řízení (např. na základě zpětvzetí návrhu)

Ad 1) ODMÍTNUTÍ NÁVRHU

Dle ustanovení § 200d odst.1 Občanského soudního řádu soud usnesením návrh odmítne, jestliže:

- a) byl podán osobou, která k návrhu není podle zvláštního právního předpisu oprávněna;
- osoba, která není oprávněna k podání návrhu je ta, které nesvědčí věcná legitimace k podání návrhu.
- b) návrh nebyl podán způsobem předepsaným podle zvláštního právního předpisu;

- předepsaným způsobem se dle ustanovení § 32 Obchodního zákoníku rozumí podání na závazném formuláři stanoveném vyhláškou č.250/2005 Sb.Ministerstva spravedlnosti a dle ustanovení § 33 Obchodního zákoníku v listinné nebo elektronické podobě; podpis na návrhu musí být úředně ověřen; v této souvislosti je nutné podotknout, že rejstříkové soudy odmítají návrhy, na nichž jsou podpisy ověřeny advokáty, a to z důvodu, že se nejedná o listiny jimi sepsané.

- c) návrh neobsahuje všechny náležitosti stanovené zvláštním právním předpisem⁵⁴;
- d) návrh je nesrozumitelný nebo neurčitý⁵⁵;
- e) k návrhu nebyly připojeny listiny, jimiž mají být podle zvláštního právního předpisu doloženy údaje o zapisovaných skutečnostech.

- v této fázi soud neposuzuje obsah dokumentů, tedy jestli skutečně dokládají zapisované skutečnosti, ale pouze to, jestli jsou přiloženy listiny stanovené dle ustanovení § 32, odst.2 a 4 Obchodního zákoníku a seznamu publikovaném ve vyhlášce č.250/2005 Sb. Vzhledem k neúplnosti seznamu je ovšem nutné v některých případech dokládat i jiné než požadované listiny. Navrhovatelé také často zapomínají na doložení listin do sbírky listin, což je pro některé rejstříkové soudy taktéž důvodem pro odmítnutí návrhu.

Výše uvedené důvody pro odmítnutí neplatí a návrh se tudíž neodmítá, jestliže k návrhu nebyla připojena listina proto, že taková listina se podle práva, kterým se řídí zapisovaná zahraniční osoba, nevydává. Takovým příkladem mohou být výpisy z veřejných registrů dokládajících existenci obchodních společností, které mají v každém státě jiné náležitosti a jinou formu. Návrh se neodmítá ani v případě, že listina byla nesprávně označena nebo nesplňuje všechny formální požadavky stanovené zvláštním právním předpisem, a to za předpokladu, že rozhodné skutečnosti jsou doloženy jinými listinami, které byly k návrhu připojeny. O takovou situaci může jít například v případě, že podnikatel doloží jako právní důvod užívání sídla nájemní smlouvu a nikoliv souhlas vlastníka s umístěním sídla.

Neodmítne-li soud návrh podle ustanovení § 200d Občanského soudního řádu, zápis provede, povolí anebo návrh zamítne.

Ad 2 a 3) PROVEDENÍ ZÁPISU A ZAMÍTNUTÍ NÁVRHU

Novela zavedla do rozhodovací činnosti soudů nový prvek, a to „provedení zápisu“, které je odrazem zavedení, resp. posílení registračního principu. Rejstříkové soudy v případě, že jsou

⁵⁴ Blíže viz Kapitola 4.2.3.1.2 této práce

⁵⁵ Blíže viz Kapitola 4.2.3.1.2 této práce

splněny zákonem stanovené podmínky pro zápis do obchodního rejstříku, o návrhu nerozhodují, ale pouze zápis provádějí. Provedení zápisu se nepovažuje za rozhodnutí soudu, jedná se o úkon soudu, proti němuž není opravný prostředek přípustný. Provedením zápisu se rozumí faktický „přímý zápis“ do elektronické podoby obchodního rejstříku.

Dle ustanovení § 200da odst.1 Občanského soudního řádu neodmítne-li soud návrh dle ustanovení § 200d Občanského soudního řádu, provede zápis do rejstříku, jestliže údaje o skutečnostech, které se zapisují do rejstříku, byly doloženy listinami, které vyžaduje zvláštní právní předpis, firma není zaměnitelná, popřípadě nevyvolává nebezpečí záměny s firmou již dříve zapsanou, a bylo doloženo oprávnění k výkonu zapisovaného předmětu podnikání (činnosti). Soud tedy návrh přezkoumá z hlediska:

- návrh byl doložen předepsanými listinami a tyto listiny dokládají zapisované skutečnosti, např. zda souhlas s umístěním sídla udělila oprávněná osoba, apod.
- posoudí zákonodárcem zvláště zmíněné skutečnosti, tj.:
 - firma není zaměnitelná, popřípadě nevyvolává nebezpečí záměny s firmou již dříve zapsanou;
 - bylo doloženo oprávnění k výkonu zapisovaného předmětu podnikání (činnosti); není zcela jasné proč zde zákonodárce zvláště zmínil doložení předmětu podnikání, neboť soud návrh odmítá v případě, že není doložen předepsanými listinami, mezi něž oprávnění k výkonu zapisovaného předmětu podnikání patří. V případě nedoložení oprávnění k výkonu zapisovaného předmětu podnikání tak není zcela jasné, jestli soud má návrh odmítnout či zamítnout.

Vzhledem k tomu, že zákonodárce zdůraznil právě dvě výše uvedené podmínky zápisu, lze se domnívat, že dle tohoto ustanovení mají být zapisovány nově založené právnické osoby, které vznikají zápisem do obchodního rejstříku.⁵⁶

V případě, že návrh nesplňuje výše uvedené náležitosti a jiné základní hmotně právní podmínky, soud návrh dle ustanovení § 200da odst.1 a 4 zamítne, a to formou usnesení, proti němuž je přípustné odvolání.

Soud provede zápis bez vydání rozhodnutí také jde-li o skutečnosti, které se do obchodního rejstříku zapisují podle zvláštního právního předpisu a na základě rozhodnutí soudu

⁵⁶ Odlišný výklad podává např.: Štenglová, I.: Obchodní rejstřík po novele. Praha : ASPI, a.s., 2005, str.174 an

nebo správního úřadu (Ustanovení § 200da odst. 2 Občanského soudního řádu). Může jít např. o rozhodnutí soudu o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady.

Dle ustanovení § 200da odst. 3 Občanského soudního řádu soud také bez vydání rozhodnutí provede zápis o skutečnostech, jejichž účinnost nebo platnost nenastává podle zvláštního právního předpisu až zápisem do rejstříku (tj. deklaratorní zápisy), nebo zápis o jiných skutečnostech, které mají podklad v připojeném notářském zápisu, a to za předpokladu, že účastníkem řízení je pouze podnikatel a že provedení takového zápisu navrhl. Notářský zápis lze pro účely zápisu do obchodního rejstříku vyhotovit, i když tuto formu zvláštní právní předpisy nevyžadují. „Notářský zápis se v rejstříkovém zápisu jako veřejná listina nepřezkoumává (§134), pokud z jeho obsahu plyne, že zjištění hmotněprávních podmínek pro vznik, změnu nebo zánik zapisovaných skutečností učinil notář. Odstraňuje se tak dvojí přezkum stejných skutečností.“⁵⁷ Podnikatelé si tedy pro svou právní jistotu provedení zápisu mohou pořídit notářský zápis o jakékoliv skutečnosti⁵⁸, která se do obchodního rejstříku zapisuje.

Výše uvedená úprava § 200da odst. 3 Občanského soudního řádu týkající se deklaratorních zápisů se bohužel dostala do rozporu s čl. 10 První směrnice⁵⁹ o kontrole zákonnosti zakladatelských dokumentů a u některých forem společností zapisovaných do obchodního rejstříku bude nutné tyto nedostatky legislativně upravit.⁶⁰

V souvislosti s „provedením zápisu“ se nabízí otázka, jaký postup má podnikatel zvolit, jestliže rejstříkový soud sice vyhoví jeho návrhu na zápis skutečností do obchodního rejstříku, ale v zapisovaných skutečnostech udělá písařskou chybu, v jejímž důsledku tak zapsaný stav neodpovídá stavu skutečnému. Jelikož opravný prostředek není proti „provedení zápisu“ přípustný, návrhovatel by se měl napravení chyby patrně domáhat žádostí o opravný zápis a postupovat analogicky jako při žádosti o opravné usnesení.

Ad 4) ROZHODNUTÍ O ZÁPISU

Neprovede-li soud zápis podle ustanovení § 200da odst. 1, 2 nebo 3 Občanského soudního řádu nebo nezamítne-li návrh dle § 200da odst. 1 a 4 Občanského soudního řádu, rozhodne o zápisu usnesením. Jedná se zejména o případy, kdy se řízení týká skutečností, jejichž zápis je deklaratorní povahy a podnikatel není jediným účastníkem řízení nebo se zápis týká

⁵⁷ Winterová, A. a kolektiv: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2.vydání, Praha: Linde Praha, a.s., 2005, str.547 a 548

⁵⁸ Viz novelizované ustanovení § 80a zákona č.352/1998 Sb. o notářích a jejich činnosti (notářský zápis)

⁵⁹ První měrnice Rady 68/151/EHS ze dne 9.3.1968 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností (ve smyslu čl.58 Smlouvy o Evropských společenstvích za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření).

⁶⁰ Blíže viz Štenglová, I.: Obchodní rejstřík po novele. Praha : ASPI, a.s., 2005, str.177

skutečností, jejichž zápis má konstitutivní povahu a v řízení o nich nebyl předložen vyhotovený notářský zápis.

Soud zpravidla rozhoduje usnesením i v případech kdy část návrhu zamítá a část splňuje podmínky pro „provedení zápisu“, stejně tak jako v případech, kdy je zápis do obchodního rejstříku navrhovaný k určitému pozdějšímu datu.

Dle ustanovení § 200da odst.5 Občanského soudního řádu musí soud také vždy rozhodnout o zápisu, který se týká státního podniku nebo právnické osoby veřejného práva zřízené zvláštním právním předpisem.

Ad 5) FIKCE ZÁPISU

Ve snaze urychlit rejstříkové řízení překročila Novela k zavedení pěti-denní lhůty (nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak), ve které musí soud dle ustanovení § 200db odst.1 Občanského soudního řádu provést zápis do obchodního rejstříku nebo rozhodnout o návrhu usnesením. V případě, že soud v této lhůtě neprovede zápis do rejstříku podle ustanovení § 200da odst. 3 Občanského soudního řádu, případně nerozhodne podle ustanovení § 200da odst. 4 Občanského soudního řádu, považuje se zápis za provedený, tj. nastane „fikce zápisu“ dnem následujícím po uplynutí této lhůty. Lhůta běží ode dne podání návrhu, s výjimkou případu, kdy dojde ke změně návrhu či případu kdy je soudní poplatek zaplacen až v průběhu řízení. V těchto případech běží lhůta až od změny návrhu a zaplacení soudního poplatku. Ustanovením čl.V, odst.2 Novely byla lhůta, stanovená v ustanovení § 200db odst.1 Občanského soudního řádu, na období jednoho roku od účinnosti Novely, tj. do 30.6.2006 prodloužena na deset dní.

Zákonodárce nestanovil možnost „fikce zápisu“ pro případ, že soud ve lhůtě neprovede zápis dle ustanovení 200da odst. 1 Občanského soudního řádu.

Problémem se jeví skutečnost, že zatímco pro provedení zápisu i rozhodnutí o zápisu usnesením je stanovena velmi krátká lhůta, žádná lhůta nebyla stanovena pro vyhotovení usnesení a jeho doručení, platí tedy obecná lhůta 30dní. V případě, že soud rozhodne o věci usnesením, mohou být účastníci řízení po značnou dobu v právní nejistotě zda bylo o jejich návrhu rozhodnuto kladně či záporně či zda se mohou dovolávat fikce zápisu.

4.2.4.2. Překročení návrhu

Možnost překročení návrhu je vzhledem k poměrně přísným ustanovením o odmítnutí návrhu poněkud problematická, nicméně se domnívám a například Městský soud v Praze tak některých případech činí, že překročení podaného návrhu je možné na základě ustanovení § 153

odst.2 Občanského soudního řádu, dle kterého soud může překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, ale pouze tehdy, jestliže bylo možné zahájit řízení i bez návrhu, nebo jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.

4.2.5. Doručování a vyrozumívání v rejstříkovém řízení

Dle ustanovení § 200dc Občanského soudního řádu soud v případě, že provede zápis dle ustanovení § 200da odst. 3 a § 200db odst. 3 Občanského soudního řádu, vyrozumí účastníky zasláním výpisu z obchodního rejstříku. Výpis musí být odeslán nejpozději do 3 dnů od zápisu. Zaslání výpisů ani jejich vyhotovení není zpoplatněno, protože výpisy v podstatě nahrazují „rozhodnutí soudu“.

Doručování rozhodnutí rejstříkových soudů se řídí obecnými ustanoveními Občanského soudního řádu.

4.3. *Opravné prostředky*

Přijetím Novely byly stávající opravné prostředky rozšířeny o nový druh, a to opravný prostředek dle ustanovení § 200db odst.4 Občanského soudního řádu. Zároveň došlo k tomu, že v důsledku změny úpravy rozhodovací činnosti soudu, nejsou opravné prostředky proti některým rozhodnutím soudu, resp. zápisům učiněným „ipso facto“ podle § 200da odst. 1, odst. 2 a odst. 3 Občanského soudního řádu přípustné, neboť v těchto případech neexistuje žádné rozhodnutí, které by mohl odvolatel napadnout.

4.3.1. Autoremedura

Autoremedura je procesní postup, při němž soud, jenž ve věci rozhodoval v prvním stupni rozhodne kladně i o podaném opravném prostředku.

Dle ustanovení § 7 odst. 1 vyhlášky č. 37/1992 Sb. o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy v platném znění lze v rejstříkovém řízení podat proti rozhodnutí vydanému justičním čekatelem nebo soudním tajemníkem opravný prostředek za stejných podmínek jako proti rozhodnutí předsedy senátu. Takto podaný opravný prostředek se nejprve předloží předsedovi senátu, který mu dle ustanovení § 374 odst. 3 Občanského soudního řádu může zcela vyhovět.

Toto jeho rozhodnutí se považuje za rozhodnutí soudu prvního stupně a lze jej opět napadnout odvoláním.

V případě rozhodnutí učiněného vyšším soudním úředníkem je postup identický. Odvolání proti tomuto rozhodnutí se dle ustanovení § 8 odst.1 zákona č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících v platném znění taktéž předloží předsedovi senátu, jenž mu může zcela vyhovět. Jeho rozhodnutí se opět považuje za rozhodnutí soudu prvního stupně a je proti němu přípustné odvolání.

V rejstříkovém řízení může být a zpravidla bývá autoremedury využito např. při podání opravného prostředku proti rozhodnutí o povinnosti k zaplacení soudního poplatku nebo rozhodnutí o uložení pořádkové pokuty dle ustanovení § 53 odst.1 Občanského soudního řádu.

4.3.2. Odvolání a jeho přípustnost

Odvolání je řádný opravný prostředek. Navrhovatel, případně účastník řízení, může dle ustanovení § 201 Občanského soudního řádu napadnout rozhodnutí soudu prvního stupně odvoláním.

V rejstříkovém řízení lze napadnout všechna meritorní rozhodnutí, tj všechna rozhodnutí ve věci samé, což jsou dle současné právní úpravy rozhodnutí o povolení zápisu do obchodního rejstříku, rozhodnutí o odmítnutí návrhu a rozhodnutí o zamítnutí návrhu. Jak již bylo řečeno výše, není možné podat odvolání proti zápisům učiněným „ipso facto“ podle § 200da odst. 1, odst. 2 a odst. 3 Občanského soudního řádu, neboť v těchto případech neexistuje žádné rozhodnutí, které by mohl odvolatel napadnout a provedený zápis je považován pouze za úkon soudu, nikoliv jeho rozhodnutí.

Ustanovení § 202 odst.1 Občanského soudního řádu udává výčet rozhodnutí procesní povahy, proti nimž není přípustné podání odvolání.

Osoba, která je oprávněna podat odvolání, se může tohoto práva vzdát a urychlit tak nabytí právní moci rozhodnutí. Až do rozhodnutí o odvolání může vzít odvolatel podané odvolání zpět.

Odvolání se podává ve lhůtě 15 dnů od doručení rozhodnutí, proti němuž odvolání směřuje, přičemž zmeškání této lhůty může soud prvního stupně prominout.

4.3.2.1. Náležitosti odvolání

Odvolání musí obsahovat obecné náležitosti, které stanovuje ustanovení § 42 odst. 4 Občanského soudního řádu. Vedle těchto obecných náležitostí musí být dle ustanovení § 205 odst. 1 Občanského soudního řádu v odvolání uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jaké rozsahu se toto rozhodnutí napadá, v čem je spatřována nesprávnost rozhodnutí nebo nesprávnost postup soudu, tedy tzv. „odvolací důvod“ a dále tzv. „odvolací návrh“, tj. čeho se odvolatel domáhá.

4.3.2.2. Úkony soudu prvního stupně

Odvolání proti rozhodnutí vydaném v rejstříkovém řízení se podává prostřednictvím soudu prvního stupně. Soud prvního stupně před tím než předloží věc k rozhodnutí soudu vyššího stupně, učiní zejména tyto úkony:

1. kontrola zaplacení soudního poplatku za odvolání;
2. zhodnocení zda bylo odvolání podáno v zákonem stanovené lhůtě;
3. výzva k odstranění případných vad odvolání;
4. doručení odvolání ostatním účastníkům řízení;

Poté co soud prvního stupně učiní výše uvedené úkony a uplyne lhůta k podání odvolání, předloží předseda senátu dle ustanovení § 210 odst. 3 Občanského soudního řádu věc odvolacímu soudu a v průvodní zprávě uvede, zda považuje odvolání za včas podané.

4.3.3. Paragraf 200db odst.4 Občanského soudního řádu – zvláštní opravný prostředek

Novela začlenila do Občanského soudního řádu zvláštní opravný prostředek pro případ, že k zápisu do obchodního rejstříku dojde na základě fikce dle ustanovení § 200db odst.3 Občanského soudního řádu.

Dle ustanovení § 200db odst. 4 Občanského soudního řádu se mohou podnikatel a osoby, které se do obchodního rejstříku zapisují v rámci zápisu podnikatele do 1 měsíce od zápisu návrhem domáhat u rejstříkového soudu výmazu nebo změny zápisu provedeného podle § 200db odst. 3 Občanského soudního řádu.

Záměrem zákonodárce bylo poskytnout výše uvedeným osobám oprávnění, kterým by mohly být odstraněny případné negativní důsledky fikce zápisu.

Novela nerozlišila případy, kdy podnikatel podal návrh na zápis sám a ostatní případy, a tak v případě, že podnikatel podal návrh sám a fikcí zápisu mu bylo vyhověno má poněkud nelogicky možnost podat opravný prostředek oproti situaci kdy k zápisu dojde taktéž na základě jeho návrhu, ale postupem dle ustanovení § 200da odst.1 a odst.3 Občanského soudního řádu, proti kterému není opravný prostředek přípustný.

Novela taktéž klade poněkud vyšší nároky na osoby zapisované v rámci zápisu podnikatele v tom směru, že pokud nebyly účastníky řízení, tak je o zápisu fikcí je nijak neinformuje. Tyto osoby tedy musí samy sledovat a kontrolovat stav zapsaných skutečností a zajistit tak, aby nezmeškaly výše uvedenou lhůtu 1 měsíce. Zmeškání této lhůty nelze prominout.

Dotčené osoby ovšem nemusí výše uvedený postup využít a nápravy může být dosaženo i zahájením nového řízení dle ustanovení § 200b odst. 1 Občanského soudního řádu.

4.3.4. Mimořádné opravné prostředky

Proti rozhodnutí soudu vydaného v řízení ve věcech obchodního rejstříku je možné podat dovolání, a to za podmínek stanovených v ustanovení § 236 a násl. Občanského soudního řádu. Při splnění podmínek stanovených v ustanovení § 228 a násl. Občanského soudního řádu je taktéž možné podat žalobu pro zmatečnost a žalobu na obnovu řízení.

4.4. *Soudní poplatky za řízení ve věcech obchodního rejstříku*

Soudní poplatky v řízení ve věcech obchodního rejstříku jsou upraveny zákonem č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích v platném znění (dále jen „**Poplatkový zákon**“).

4.4.1. Poplatník a jeho osvobození

Dle ustanovení § 2 odst. 1, písm. a), e), odst. 5 a odst.9 Poplatkového zákona vzniká povinnost zaplatit soudní poplatek těmto osobám:

1. v řízení před soudem prvního stupně navrhovateli;
2. v řízení před soudem prvního stupně zahájeném bez návrhu fyzické nebo právnické osobě, jíž se týká provedení zápisu do obchodního rejstříku;
3. v řízení před odvolacím soudem odvolateli;
4. v řízení před dovolacím soudem dovolateli;

V případě řízení zahájeném bez návrhu z důvodu, že statutární orgán poplatníka (výše uvedených osob), případně osoba, na kterou v odpovídajícím rozsahu přešla působnost statutárního orgánu, bez zbytečného odkladu nepodal návrh na zahájení řízení, může vzniknout povinnost zaplatit poplatek tomuto statutárnímu orgánu nebo této osobě jakožto tzv. ručitelům ze zákona. Je-li statutárních orgánů více nebo tvoří-li statutární orgán více osob, ručí za zaplacení poplatku společně a nerozdílně. To platí obdobně i pro osobu, na kterou v odpovídajícím rozsahu přešla působnost statutárního orgánu.⁶¹

V zásadě jsou rozlišovány tři druhy osvobození od soudního poplatku:

1. věcné – dle ustanovení § 11 odst.1, písm.i) Poplatkového zákona je osvobozeno řízení o zápisu, které se týká fyzické nebo právnické osoby, která je v konkursu;
2. osobní – dle ustanovení § 12 odst. 2 Poplatkového zákona jsou od placení poplatku osvobozeny např.:
 - a) Česká republika a státní fondy;
 - b) územní samosprávné celky v případech, kdy se spor týká výkonu státní správy, který je na ně přenesen;
 - c) nadace nebo nadační fond ve věcech nadačního rejstříku;
 - d) obecně prospěšné společnosti ve věcech rejstříku obecně prospěšných společností;
 - e) společenství vlastníků jednotek ve věcech rejstříku společenství vlastníků jednotek.

Věcné i osobní osvobození se vztahuje i na řízení před odvolacím a dovolacím soudem.

3. z rozhodnutí soudu – předseda senátu může na návrh rozhodnutím zčásti nebo zcela zprostit povinnou osobu platit soudní poplatek, a to odůvodňují-li to poměry poplatníka a nejedná-li se o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva.

Dle mého názoru by bylo vhodné rozšířit věcné osvobození v řízení ve věcech obchodního rejstříku o řízení o zápisu, resp. výmazu, které se týká obchodních společností, které byly zrušeny dle ustanovení § 68 odst. 3, písm. g) Obchodního zákoníku. Společnosti, které byly zrušeny zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku jsou zpravidla v ještě horší finanční situaci než osoby, které jsou konkursu, na které se věcné osvobození vztahuje. Společnosti, u kterých se neprovádí likvidace, jelikož nemají žádný majetek, musí o osvobození

⁶¹ Viz ustanovení § 2 odst.9 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích v platném znění

žádat a zbytečně tak zatěžovat soudy. U společností, u kterých probíhá likvidace, pak dochází zpravidla ke dvěma situacím:

1. majetek společnosti nepostačuje ani na úhradu nákladů likvidace, do kterých patří i soudní poplatek na výmaz společnosti z obchodního rejstříku a společnost musí taktéž o osvobození žádat nebo
2. majetek společnosti postačuje na úhradu nákladů likvidace, které ovšem musí být uhrazeny v první řadě a vzhledem k malému majetku tak zpravidla přicházejí o úhradu svých pohledávek další skupiny, jako jsou například zaměstnanci společnosti.

4.4.2. Splatnost poplatku

Dle ustanovení § 4 Poplatkového zákona vzniká poplatková povinnost:

1. podáním návrhu na zápis;
2. podáním odvolání;
3. podáním dovolání;
4. uložením povinnosti zaplatit poplatek v souvislosti s rozhodnutím soudu o věci samé.

Dle ustanovení § 7 Poplatkového zákona je poplatek splatný vznikem poplatkové povinnosti. Vzniká-li poplatková povinnost uložením povinnosti zaplatit poplatek v souvislosti s rozhodnutím soudu o věci samé, je poplatek splatný do 3 dnů od právní moci rozhodnutí, kterým byla povinnost poplatek zaplatit stanovena.

4.4.3. Sazby poplatků

Dle ustanovení § 5 a přílohy Poplatkového zákona (Sazebník, příloha č.8) činí poplatky za řízení ve věcech obchodního rejstříku zahájeném na návrh i bez návrhu:

1. za první zápis podnikatele do obchodního rejstříku: 5 000,-Kč
2. za výmaz podnikatele: 3 000,-Kč
3. za změny nebo doplnění zápisu u podnikatele: 1 000,-Kč

Poplatek za změnu nebo doplnění zápisu se vybere za návrh pouze jednou bez ohledu na počet měněných nebo doplňovaných skutečností uvedených v návrhu, tj. např.: zapisují-li změnu statutárního orgánu i změnu výše základního kapitálu, zaplatím pouze poplatek ve výši 1.000,-Kč. Změnou se rozumí i návrh na výmaz skutečnosti a zápis nové skutečnosti, tj. např.

změna statutárního orgánu týkající se podnikatele nebo pouze návrh na výmaz skutečnosti, není-li nahrazována jinou skutečností, tj. např. výmaz statutárního orgánu nebo pouze návrh na zápis doplňované skutečnosti, nenahrazuje-li jinou skutečnost, tj. např. doplnění chybějící výše obchodního podílu.

Poplatky, nepřesahující 5.000,-Kč lze zaplatit kolkovými známkami vydanými Ministerstvem financí. Poplatky vyšší než 5.000,-Kč se platí na účet státního rozpočtu zřízený u České národní banky pro jednotlivé soudy.

4.4.4. Nezaplacení poplatku a jeho následky

V případě, že poplatník poplatek za řízení, který je splatný podáním návrhu na zápis do obchodního rejstříku, podáním odvolání, nebo podáním dovolání nezaplatí, vyzve ho soud dle § 9 odst.1 Poplatkového zákona k jeho zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí. Ve výzvě poplatníka zároveň poučí, že řízení bude zastaveno, nebude-li poplatek v určené lhůtě zaplacen; po marném uplynutí této lhůty soud řízení zastaví.

Soud rozhoduje o zastavení řízení usnesením. Jestliže povinná osoba poplatek zaplatí nejpozději do uplynutí lhůty pro podání odvolání proti tomuto usnesení, soud toto usnesení zruší a pokračuje dále v řízení.

4.4.5. Zánik povinnosti a vrácení poplatků

V zásadě mohou nastat čtyři druhy zániku poplatkové povinnosti, a to:

1. splnění povinnosti poplatníkem;
2. splnění povinnosti ručitelem;
3. nabytí právní moci usnesení o zastavení řízení vydaného v důsledku nezaplacení soudního poplatku povinnou osobou;
4. nabytím právní moci usnesení o osvobození od soudních poplatků.

Dle ustanovení § 10 Poplatkového zákona vrátí soud zaplacený soudní poplatek v případě, že:

1. poplatek zaplatil ten, kdo k tomu nebyl povinen; to platí i pro situaci, kdy k zaplacení soud tuto osobu neoprávněně vyzval;
2. poplatník zaplatil více než činila poplatková povinnost (přeplatek se nevrací, činí-li méně než 50,-Kč);

3. řízení, za které je poplatek splatný podáním návrhu na zápis, podáním odvolání či podáním dovolání, bylo zastaveno před prvním jednáním;
4. řízení, ve kterém nebylo prozatím rozhodnuto ve věci samé, bylo zastaveno pro zpětvzetí návrhu.

V. Závěr

Zákon č. 216/2005 Sb. (Novela) , jímž došlo k poslední velké novelizaci právní úpravy obchodního rejstříku vstoupil, s výjimkou některých ustanovení v účinnost dne 1.7.2005.

Jak již bylo řečeno výše, je vzhledem ke krátké době účinnosti Novely na úplné zhodnocení dopadu tohoto zákona na právní úpravu řízení ve věcech obchodního rejstříku ještě poměrně brzy. Nicméně již nyní lze konstatovat, že Novela se bohužel vůbec nedotkla problému provázejícímu obchodní rejstřík a zejména rejstříkové řízení od samého počátku, a to roztržitosti a nesystémovosti právní úpravy. Procesní úprava řízení ve věcech obchodního rejstříku tak bohužel i nadále zůstává nepřehledná a nekonzistentní.

Zavedení formulářů pro návrhy na zápis do obchodního rejstříku, uveřejnění seznamu příloh, jimiž se zapisované skutečnosti dokládají, posílení registračního principu, omezení věcného přezkumu, zúžení okruhu účastníků a zavedení lhůt pro úkony soudu jsou principy, které měly rejstříkové řízení výrazně zjednodušit a urychlit a zlepšit tak podnikatelské prostředí v České republice.

Výše uvedená snaha o formalizaci rejstříkového řízení odpovídá evropským trendům, bohužel se ale odráží ve snížení věrohodnosti zápisů v obchodním rejstříku.

Domnívám se, že všechny výše uvedené instituty mohou rejstříkové řízení skutečně urychlit a pro podnikatele i zjednodušit, nicméně jejich současná neprovázaná úprava je spíše kontraproduktivní.

Formuláře jsou prozatím nastaveny příliš obecně bez možnosti jakýchkoliv úprav a seznam listin, jimiž se návrhy na zápis dokládají je neucelený a nepřehledný. Tyto nedostatky měly v prvních dvou měsících účinnosti Novely za následek skutečnost, že až 60% všech návrhů na zápis do obchodního rejstříku bylo rejstříkovými soudy odmítáno z důvodu vadně vyplněného formuláře nebo nedoložení požadovaných listin.

Dalším problémem je skutečnost, že rejstříkové soudy novou právní úpravu příliš neakceptují, případně ji vykládají zcela odlišně, což snižuje právní jistotu účastníků řízení. Problémy činí zejména omezení věcného přezkumu, které soudy téměř bez výjimky příliš neakceptují.

Rejstříkové soudy jsou vzhledem k nedostatkům a nejasnostem spojeným s právní úpravou a formuláři zavaleny dotazy, žádostmi a stížnostmi, na které bohužel nemají kapacitu odpovídat. Laická veřejnost je tak nakonec většinou donucena vyhledat právní pomoc, od čehož ji měla Novela uchránit.

Dle mého názoru je zejména s ohledem na přenos téměř celé agendy obchodního rejstříku na vyšší soudní úředníky, ke kterému dojde po uplynutí přechodného období, tj. 1.12.2006, nutné právní úpravu upřesnit a vzájemně provázat tak, aby její aplikace v praxi nečinila potíže podnikatelům ani rozhodujícím osobám.

VI. Seznam použité literatury**Knižní prameny:**

Pelikánová, I.: Obchodní právo. I. díl, Praha: ASPI, a.s., 2005

Eliáš, K.: Kurs obchodního práva - Úvodní a obecná část. Soutěžní právo. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 1997

Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 1.díl, 4.vydání., Praha: ASPI Publishing, 2004

Bartošíková, M., Plíva, S., Štenglová, I.: Obchodní zákoník. Dodatek ke komentáři. 10., vydání, Praha : C. H. Beck, 2005

Holejšovský, J.: Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2003

Štenglová, I.: Obchodní rejstřík po novele. Praha : ASPI, a.s., 2005

Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M.: Občanský soudní řád. Komentář. I.díl. 6 vydání, Praha : C. H. Beck, 2003

Winterová, A. a kolektiv: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2.vydání, Praha: Linde Praha, a.s., 2005

Holejšovský, J.: Obchodní rejstřík Řízení před rejstříkovým soudem. 4.svazek, Praha: Justiční akademie ČR, 2004

Malovský-Wenig, A.: Příručka obchodního práva.1 vydání, Praha: Československý Kompas, 1947

Odborné časopisy:

Bulletin advokacie

Právo a podnikání

Právní zpravodaj

Ad notam

Právní rozhledy

Články:

Dědič, J.: Malé zamyšlení nad významnou novelou obchodního zákoníku. Právní zpravodaj, 7/2005

Hallada, B.: Cesta k efektivnímu obchodnímu rejstříku v České republice z pohledu notáře. Ad notam, 4/2005

- Holejšovský, J.: Změna právní úpravy obchodního rejstříku a řízení před ním. Právní rozhledy, 11/2005
- Jindřich, M.: K soudnímu přezkumu ve věcech obchodního rejstříku. Právní zpravodaj 7/2005
- Ištvánek, F.: Otázka, co s obchodním rejstříkem, stále trvá. Právní zpravodaj 2/2004
- Čech, P.: Novela první směrnice ES – průlom do vedení obchodních rejstříků. Právní zpravodaj 8/2003
- Urban, B.: Krok k zavedení e-governmentu v oblasti podání na obchodní rejstřík. Právo a podnikání, 10/2005
- Holeček, J.: Revoluce v zápisech do obchodního rejstříku. Právní rádce, 6/2005
- Doležil, T., Havel, B.: Příliš těžké břemeno harmonizace – k novele obchodního zákoníku. Právní rozhledy, 10/2005
- Bejček, J.: Pět letných pozastavení nad poslední loňskou novelou obchodního zákoníku. Právní rozhledy 11/2005
- Dědič, J.: Několik povzdechů nad poslední novelou obchodního zákoníku. Právní zpravodaj 11/2004
- Myslil, S.: Právní úprava obchodního rejstříku. Bulletin advokacie, 10/2002
- Nováková, P.: Obchodní rejstřík bude rychlejší - Podnikatelé čekají na zápis měsíce, Mladá fronta DNES, 18.8.2003, na <http://www.idnes.cz>
- Zunt, V.: K problematice evidence obchodních společností. Právní praxe v podnikání, 10/1997

Ostatní dokumenty:

- Zpráva Světové banky Doing business in 2004 <http://www.worldbank.org/doingbusiness>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 216/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
- Dokumenty Poslanecké sněmovny, Sněmovní tisk č.566
<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=566>
- Dokumenty Poslanecké sněmovny, Protokol o hlasování č.39;
<http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=38056>

Internetové stránky:

www.itpravo.cz

www.ipravnik.cz

www.epravo.cz

www.justice.cz

www.euroskop.cz

<http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/index.htm>

www.psp.cz

<http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/6966/place>